Інновації в дошкільній і початковій освіті

Науковий журнал

Innovations in Preschol and Primary Education

Academic Journal

2 • 2024

I

SSN 3041-2439 (online)
DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-1-76

Інновації в дошкільній і початковій освіті

Науковий журнал

№2, 2024

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

УДК 373.2/.3:001.895(06)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, протокол №4 від 21 листопада 2024 року.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Кіт Галина Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Коваль Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Стахова Інна Анатоліївна, доктор філософії (PhD), доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна

Мацей Танась, доктор хабілітований, професор Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, Варшава, Республіка Польща.

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України; Білостоцький державний університет, Республіка Польща.

Анна Млинарчук-Соколовська, доктор наук PhD, доцент, Білостоцький державний університет, Республіка Польща.

Васютіна Тетяна Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна.

Мачинська Наталія Ігорівна, доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університету імені Івана Франка, Львів, Україна.

Іщенко Людмила Валентинівна, доктор педагогічних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Коновальчук Іван Іванович, доктор педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна.

Колосова Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Колеснік Катерина Анатоліївна, доктор філософії (PhD), доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Кривошея Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Олійник Наталя Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Старовойт Леся Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Пахальчук Наталія Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Імбер Вікторія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Комарівська Надія Олегівна, кандидат філологічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Барановська Ірина Георгіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Шикиринська Олександра Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Бондар Юлія Володимирівна, доктор філософії (PhD), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

Зареєстровано Національною радою з питань телебачення і радіомовлення (Рішення №2634 від 29.08.2024 року, Протокол № 23, Ідентифікатор медіа R40-05472)

Засновник і видавець: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Рік заснування: 2024
Публікується двічі на рік

Адреса редакції: 21110, м. Вінниця, вул. К. Острозького, 32
Email: idpo@vspu.edu.ua
https://vspu.net/idpo
(https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ISSN 3041-2439 (online)
DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-1-76

Innovations in Preschool and Primary Education

Academic Jornal

№2, 2024

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

UDC 373.2/.3:001.895(06)

Recommended for publication by the decision of the Academic Council of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, protocol No. 4 dated November 21, 2024.

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIFF

Halyna Kit, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine .

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Tetiana Koval, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

EXECUTIVE SECRETARY

Inna Stakhova, Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Maciej Tanas, Doctor Habilitatus, Professor at theMaria Grzegorzewska Academy of Special Education, Warsaw, Poland.

Inna Osadchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine; Bialystok State University, Poland.

Anna Mlynarchuk-Sokolovska, Doctor Habilitatus, Associate Professor, Bialystok State University, Poland.

Tetiana Vasyutina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine.

Nataliia Machynska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.

Liudmyla Ishchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Ivan Konovalchuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine.

Olena Kolosova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Kateryna Kolesnik, Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Tetiana Kryvosheia, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Nataliia Oliinyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Lesia Starovoit, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Nataliia Pakhalchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Viktoriia Imber, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Nadiia Komarivska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Iryna Baranovska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Oleksandra Shykyrynska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Yuliia Bondar, Doctor of Philosophy (PhD), Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

Registered by the National Council on Television and Radio Broadcasting (Decision №2634 of 29.08.2024, Protocol № 23, Media ID R40-05472)

Founder and publisher: Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Year of foundation: 2024
Published twice a year

Editorial address: 32 K. Ostrozkyi St., Vinnytsia, 21110, Ukraine
Email: idpo@vspu.edu.ua
https://vspu.net/idpo

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ У ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

Тетяна Васютіна, Анастасія Клямар
Розвиток множинного інтелекту в учнів початкової школи засобами технології контекстного навчання.....7-15

Наталія Латуша, Наталія Олійник
Виховання національно-патріотичних цінностей у молодших школярів – патріотичне завдання освітнього процесу..... 16-26

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ: СИНЕРГІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ І ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙ

Наталя Пахальчук, Тетяна Кривошея, Анастасія Вербська
Модель формування здорового способу життя в дітей старшого дошкільного віку.....27-35

Катерина Колеснік, Інна Карук, Людмила Іщенко
Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами гейміфікації.....36-46

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Олена Колосова
Використання інноваційних методів у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників.....47-56

Наталка Котелянець, Антоніна Кушнір
Формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи засобами проєктної діяльності.....57-67

Ірина Барановська, Тетяна Коваль, Юлія Якименко
Творчо-педагогічні аспекти формування інноваційної компетентності майбутніх учителів мистецтва.....68-76

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

CONTENTS

MODERN EDUCATIONAL PRACTICES IN THE PRIMARY SCHOOL (LEVEL I)

Tetiana Vasiutina, Anastasiia Kliamar
Development of multiple intelligences in primary school students by means of multiple intelligences in primary students by means of contextual learning technologies..... 7-15

Nataliia Latusha, Nataliia Oliinyk
Education of national and patriotic values – a priority task of the educational process.....16-26

UKRAINIAN PRESCHOOL: SYNERGY OF DOMESTIC EXPERIENCE AND FOREIGN INNOVATIONS

Natalia Pakhalchuk, Tetiana Kryvosheya, Anastasiia Verbska
The model for developing a healthy lifestyle in older preschoolers.....27-35

Kateryna Kolesnik, Liudmyla Ishchenko, Inna Karuk
Formation of speech grammatical correctness in children of older preschool age using gamification..... 36-46

INNOVATIVE APPROACHES TO TRAINING SPECIALISTS IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

Olena Kolosova
Use of innovative methods in the process of training future educators to form the foundations of preschools' financial and economic literacy..... 47-56

Natalka Kotelianets, Antonina Kushnir
Formation of creative thinking of future primary school teachers by means of project activities.....57-67

Iryna Baranovska, Tetiana Koval, Yuliya Yakymenko
Creative and pedagogical aspects of forming innovative competence of future art teachers..... 68-76

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ У ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

MODERN EDUCATION PRACTICES IN THE PRIMARY SCHOOL (LEVEL 1)

УДК 373.3.015.311:37.091.39

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-7-15

Розвиток множинного інтелекту в учнів початкової школи засобами технології контекстного навчання

Тетяна Васютіна[1], Анастасія Клямар[2]

1. Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна
2. Приватний заклад загальної середньої освіти «ШКОЛА ІНВЕНТОР СКУЛ», м. Київ, Україна

Анотація

У статті констатовано взаємозв'язок галузевих компетентностей випускника НУШ із дев'ятьма типами множинного інтелекту (вербальним (лінгвістичним), логіко-математичним, візуальним, кінестетичним, міжособистісним, внутрішньоособистісним, музичним, натуралістичним та екзистенціальним), описано дидактичний потенціал змісту освітніх галузей для їхнього розвитку.

Установлено, що технологія контекстного навчання має широкі можливості для розвитку множинного інтелекту молодших школярів через використання предметних завдань, які характеризуються доступністю, інтерактивністю, інформативністю, а також враховують особистісні, процесуальні та ситуаційні аспекти навчання. Такий підхід забезпечує поступовий перехід від теоретичного навчання до практичного застосування знань, що сприяє реалізації полісенсорного та діяльнісного методологічних підходів.

На основі аналізу психологічних, педагогічних, методичних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, синтезу навчально-методичних ідей запропоновано методи та форми контекстного навчання, які доцільно використовувати в процесі розвитку різних типів інтелекту в молодших школярів. До них відносимо: рольову гру, експерименти та дослідження, групові проєкти, а також інструментарій «Інтерактивні карти» з програмного засобу MozaBook тощо.

Зауважено на методичній доцільності використання таких методів і форм контекстного навчання для розвитку різних типів множинного інтелекту в учнів 2 класу: математичних ігор та пазлів, розв'язання задач у формі історій та реальних ситуацій (логіко-математичний); рольових ігор з літературним змістом, створення власних міні-історій або віршів (вербально-лінгвістичний); проєктів, дослідів та експериментів «Не просто краплинка», «Торнадо в банці», «Зачарований ґудзик» (натуралістичний); уроку-квесту «Країна безпеки» зі створенням міні-книги «Безпека на дорозі», групових проєктів (міжособистісний); онлайн-гри «Interland», зокрема рівень «Річка реальності», для оволодіння основними навичкам мережевого етикету та безпеки (емоційно-особистісний).

Ключові слова: множинний інтелект, молодші школярі, контекстне навчання, цифрові освітні технології.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 373.3.015.311:37.091.39

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-7-15

Development of multiple intelligences in primary school students by means of contextual learning technologies

Tetiana Vasiutina[1], Anastasiia Kliamar[2]

1. Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine
2. Private General Secondary Education Institution «INVENTOR SCHOOL», Kyiv, Ukraine

Abstract

The article states the interconnection of the sectoral competences of a New Ukrainian School graduate with nine types of multiple intelligences (verbal (linguistic), logical and mathematical, visual, kinesthetic, interpersonal, intrapersonal, musical, naturalistic and existential), describes the didactic potential of the content of educational sectors for their development.

It has been established that the technology of contextual learning has ample opportunities for the development of junior schoolchildren's multiple intelligences through the use of subject tasks that are characterised by accessibility, interactivity, informativeness, and take into account personal, procedural and situational aspects of learning. This approach ensures a gradual transition from theoretical learning to practical application of knowledge, which contributes to the implementation of multisensory and activity-based methodological approaches.

Based on the analysis of psychological, pedagogical, methodological works of domestic and foreign researchers, synthesis of educational and methodological ideas, the methods and forms of contextual learning that should be used in the process of developing different types of intelligence in primary school students are proposed. These include: role-playing, experiments and research, group projects, as well as the Interactive Maps toolkit from the MozaBook software, etc.

The methodological feasibility of using such methods and forms of contextual learning for the development of different types of multiple intelligences in Grade 2 pupils is emphasised: mathematical games and puzzles, solving problems in the form of stories and real-life situations (logical and mathematical); role-playing games with literary content, creating own mini-stories or poems (verbal and linguistic); projects, experiments and experiments «Not just a drop», «Tornado in a jar», «Enchanted button» (naturalistic); lesson-quest «Safety Country» with the creation of a mini-book «Road Safety», group projects (interpersonal); online game «Interland», in particular the level «River of Reality», to master basic network etiquette and safety skills (emotional and personal).

Keywords: multiple intelligences, primary school students, contextual learning, digital educational technologies.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми. У сучасному науковому дискурсі та педагогічній практиці чимало дослідників акцентують увагу на важливості розвитку різних видів інтелекту молодших школярів (емоційного, логіко-математичного, музичного, візуального, фізичного тощо), розробці змісту, форм, методів, засобів і технологій для реалізації цієї ідеї, їхньому взаємозв'язку з ключовими та галузевими компетентностями учнів початкової школи, які визначені нормативними документами початкової освіти.

Серед загальновідомих теорій, які використовуються для ідентифікації та розвитку обдарованості в сучасному освітньому контексті, особливо важливими є такі концепції як: «Трирівнева теорія інтелекту» Дж. Керрола (J. Carrol's Three-stratum theory of intelligence), «Триєрархічна теорія» Р. Штернберга (Sternberg's Triarchic theory), «Диференційована модель обдарованості й таланту» Ф. Ганьє (Gagne's Differentiated model of giftedness and talent) та теорія множинного інтелекту Г. Ґарднера (Gardner's Multiple intelligence theory).

Згідно теорії Г. Ґарднера, інтелектуальні здібності людини не обмежується одним загальним інтелектом, а складаються з ряду різних і взаємопов'язаних типів. На його думку, це утворення можна охарактеризувати як «*множинний інтелект* – сукупність індивідуальних особливостей, за допомогою яких людина сприймає та розуміє навколишній світ у різних аспектах. Учений ідентифікує дев'ять типів множинного інтелекту: вербальний (лінгвістичний), логіко-математичний, візуальний, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний, музичний, натуралістичний та екзистенціальний» [13].

Однією з технологій із доведеною ефективністю, здатною забезпечити формування вказаних вище типів інтелекту, є технологія контекстного навчання. Вітчизняні дослідники (Г. Костюк, Г. Балл, Т. Бондаренко, В. Желанова, О. Огієнко та ін.) розглядають її як таку, що інтегрує традиційні та сучасні форми, методи й засоби навчання для моделювання предметного змісту, необхідного в майбутній професійній діяльності здобувачів освіти. Ключовим елементом цієї технології є предметні завдання, які забезпечують плавний перехід від теоретичного навчання до практичного застосування знань. Завдання, які використовуються в технології контекстного навчання характеризуються доступністю, інтерактивністю, інформативністю, а також ураховують особистісні, процесуальні та ситуаційні аспекти навчання. Це, у свою чергу, уможливлює використання цієї технології в процесі навчання молодших школярів для реалізації полісенсорного та діяльнісного методологічних підходів, що лежать в основі Концепції НУШ.

З огляду на вищезазначене, **метою** статті є встановлення взаємозв'язку різних типів інтелекту з галузевими компетентностями учнів початкової школи та висвітленні досвіду формування множинного інтелекту в учнів 2-го класу приватного закладу освіти «ШКОЛА ІНВЕНТОР СКУЛ» м. Києва.

Виклад основного матеріалу. У контексті Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти галузеві компетентності тісно переплітаються з теорією множинного інтелекту Г. Ґарднера. Розглянемо, як кожна з галузевих компетентностей НУШ корелюється з цими типами інтелекту [6; 9].

Компетентності, що формуються під час вивчення мовно-літературної освітньої галузі (комунікативна, читацька та інші), охоплюють українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, а також іншомовну освіту. Ці компетентності відповідають *лінгвістичному (вербальному) типу* інтелекту, який включає здатність до спілкування, розуміння мовних структур, створення та інтер-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

претації текстів. У контексті НУШ акцент робиться на розвитку комунікативних навичок, здатності аналізувати літературні твори, а також на формуванні культури ведення міжкультурного діалогу.

Математична компетентність у НУШ включає не лише вивчення математики в традиційному розумінні, а й розвиток *логіко-математичного інтелекту*, що охоплює здатність до абстрактного мислення, розв'язування проблем, аналізу даних та критичного оцінювання аргументів. Використання практичних задач, інтеграція математики з реальним життям, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому й суспільному житті людини, допомагають учням краще зрозуміти та зацікавитися цим предметом.

Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, екології в НУШ спрямовані на розвиток *натуралістичного інтелекту*, який включає розуміння та взаємодію з природним світом, потребу пізнавати себе й навколишній світ шляхом дослідів, спостережень та досліджень. Це відбувається під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а згодом природничих наук та інших суміжних дисциплін. Через систематичне використання методів дослідження природи, учні розвивають своє сприйняття природних явищ та вчаться розуміти взаємозв'язки в природному середовищі.

Компетентності, що формуються під час вивчення технологічної та інформатичної освітніх галузей відіграють ключову роль у розвитку *візуального та логіко-математичного* типів інтелектів. Це включає вивчення основ інформаційних технологій, програмування, комп'ютерного дизайну та інших технологічних навичок. Використання ІТ-інструментів та цифрових засобів навчання допомагає учням розвивати аналітичне мислення та творчі підходи до розв'язування проблем.

Зміст фізкультурної, соціальної та здоров'язбережувальної галузей сприяє формуванню в учнів соціальної компетентності, яка орієнтована на розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, розвитку стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою та спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку. Це є проявом сформованості *міжособистісного, внутрішньоособистісного та кінестетичного* інтелектів, який включає навички спілкування, розуміння емоцій інших, формування здорового способу життя, розуміння власних почуттів та потреб. Учні навчаються взаємодіяти в соціальному середовищі, розуміти свої емоції та відповідально ставитися до свого здоров'я. Через фізичні вправи, спорт та рухливі ігри учні набувають здатності координувати свої рухи, розвивати фізичну витривалість та працювати над власним фізичним розвитком.

Зміст громадянської та історичної освітньої галузі сприяє формуванню складників громадянської компетентності, зокрема інтелектуальних навичок, пов'язаних з розумінням історії, культури, прав людини та громадянської відповідальності, формування активної громадянської позиції на засадах демократії, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів. У процесі такої роботи в учнів формується *екзистенційний та історичний* інтелект, вони дізнаються про минуле, рефлексують над своїм місцем у світі та розуміють свою роль у суспільстві.

Мистецька освітня галузь формує культурну компетентність, цінності в процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, повагу до національної та світо-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

вої мистецької спадщини. Зміст цієї галузі сприяє розвитку *музичного, візуального та кінестетичного* інтелектів. Під час вивчення музики, образотворчого мистецтва, театру, танцю учні можуть виражати себе та розвивати свої творчі здібності.

Для реалізації ідей НУШ та формування в учнів ключових та галузевих компетентностей, а відтак і різних типів множинного інтелекту, провідні вчені та вчителі-практики впроваджують технології контекстного навчання, які знаходяться у фокусі уваги як українських (Н. Дем'яненко, В. Желанова, О. Шапран та ін.), так і зарубіжних науковців (Е. Байкер, Р. Бернс, В. Візлер, М. Девлін, П. Еріксон та ін.). Вони аналізують особливості, зміст, методи та засоби впровадження цієї технології, розробляючи стратегії для її ефективного застосування. За визначенням В. Желанової, контекстне навчання є процесом, у якому використовуються всі можливі засоби та форми для моделювання предметного та соціального змісту діяльності. Контекст тут розглядається як система внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на людину в конкретних умовах [3]. Підтримуємо думку Т. Лазаренко та С. Осьмачко, що такими факторами, які сприятимуть формуванню множинного інтелекту через технології контекстного навчання є: використання реальних життєвих ситуацій як основи для навчання, що сприяє застосуванню теоретичних знань у практичному контексті, через інтерактивні вправи та ігрові технології; залучення учнів до вирішення реальних завдань, що потребують аналітичного мислення та розв'язання складних проблем; організація групової роботи та обговорень [4].

Деталізуючи наше бачення щодо взаємозв'язку видів множинного інтелекту та технологій контекстного навчання, які можна використати для навчання молодших школярів, наведемо деякі приклади. Так, для стимулювання розвитку *логіко-математичного* інтелекту корисними є використання математичних ігор та пазлів, які сприяють розвитку логічного мислення. Практичні завдання, що включають вимірювання довжини предметів та підрахунок об'єктів у класі, допомагають вивчати основні математичні поняття. Окрім того, розв'язання математичних задач у формі історій або реальних ситуацій дозволяє вихованцям краще зрозуміти та застосувати знання на практиці.

Лінгвістичний інтелект можна розвивати, пропонуючи дітям на уроках різних освітніх галузей створювати власні міні-історії або вірші, а також через групові дискусії та рольові ігри. Це не тільки сприяє розвитку мовлення, умінню висловлювати власні думки, але й збагачує словниковий запас. Використання інтерактивних ігор та додатків для вивчення граматики є також ефективним засобом у цьому процесі.

Міжособистісний інтелект можна розвивати через групові проєкти, де діти навчаються працювати в команді, ділитися завданнями та відповідальністю. Рольові ігри, у яких учні набувають досвіду розуміння емоцій та мотивів інших, є ефективним способом розвитку цього виду інтелекту.

Візуально-просторовий інтелект може бути розвинений за допомогою наочних матеріалів, таких як карти, схеми, медіафайли, а також через віртуальні екскурсії та ігри, що розвивають просторове сприйняття та візуалізацію. Це допомагає учням краще засвоювати нові концепції та розвивати здатність до візуального аналізу.

Розвиток *натуралістичного* інтелекту можна стимулювати за допомогою експериментів, лабораторних робіт та проєктів, спрямованих на вивчення природних явищ та властивостей навколишнього середовища. Організація навчання через спостереження та дослідження екосистем сприяє розвитку навичок дослідницької діяльності.

Кінестетичний інтелект ефективно роз-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

вивається через заняття танцями, акробатикою, спортивними та рухливими іграми, що сприяють розвитку фізичних навичок, координації, витривалості та сили. Це дозволяє учням краще усвідомити своє тіло та його можливості, а також сприяє дотриманню здоровому способу життя.

Розвиток *емоційно-особистісного* інтелекту можна здійснювати під час вивчення усіх предметів та інтегрованих курсів, заохочуючи учнів до самопізнання, саморефлексії та самовираження. Важливо створювати безпечне середовище, де учні можуть обговорювати свої почуття та думки. Доцільним тут буде використання діалогів, рефлексивних журналів та інших засобів, які сприяють розвитку емоційної інтелігентності.

Розвиток *музичного* інтелекту включає не тільки музичне виховання, а й інтеграцію музики в інші навчальні предмети. Учні можуть вивчати історію музики, аналізувати музичні твори, створювати власні музичні композиції або використовувати музику як засіб для вивчення інших предметів.

Висвітлимо досвід розвитку різних типів множинного інтелекту в учнів 2-го класу засобами технологій контекстного навчання. У одній із наших попередніх публікацій детально охарактеризовано цю технологію та її вплив на формування емоційного інтелекту в школярів [1]. У процесі дослідження встановлено, що дієвим для розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи є поєднання моделей контекстного навчання (семіотичної, імітаційної й соціальної), певних форм і методів (неімітаційних, імітаційних (ігрових, неігрових), створення комфортних «емоційних умов» (зміна видів діяльності, міжособистісні стосунки, декор й обладнання класу, створення «ситуації успіху» тощо) [1].

Головним завданням, яке ми поставили перед собою в цьому дослідженні, це була розробка завдань, спрямованих на розвиток окремих видів множинного інтелекту, а саме: вербально-лінгвістичного, логіко-математичного, візуально-просторового, натуралістичного, музичного, міжособистісного, внутрішньо-особистісного з опорою на технології контекстного навчання.

Продовжуючи науковий пошук, під час освітнього процесу з другокласниками ми надавали перевагу імітаційній і соціальній моделям контекстного навчання та використовували такі методи й засоби: рольова гра, експерименти та дослідження, групові проєкти, а також інструментарій MozaBook – «Інтерактивні карти» [2; 12]. Використання розроблених експериментальних матеріалів відбувалося на різних етапах уроків з навчальних предметів та інтегрованих курсів, створених за Типовою програмою за редакцією Р. Шияна [11].

Так, для формування вербально-лінгвістичного інтелекту на уроках української мови та читання учні грали ролі героїв літературних творів, де вчилися висловлювати свої почуття та думки, розігрувати сценки улюблених казок та створювати власні закінчення оповідань, що сприяло розвитку мовлення та виразності учнів [7; 8].

У математичних рольових іграх учні уявляли себе покупцями та продавцями різних магазинів, були в ролі кулінарів та будівельників, яким потрібно було розв’язувати завдання, пов'язані з обчисленням цін, визначенням маси та довжини предметів тощо. Такими іграми ми сприяли формуванню логіко-математичного інтелекту в учнів 2-го класу.

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з метою формування натуралістичного інтелекту в другокласників, окрім рольових ігор, проводили експерименти та дослідження спочатку разом з учителем, а згодом учні намагалися робити їх самостійно. Наприклад, під час проведення експерименту «Не просто краплинка» учні збагачували уявлення про значення води в житті нашої планети, а під час досліду «Торнадо в

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

банці» діти дізналися про стихійні явища в природі, зокрема – торнадо, його особливості та наслідки. Досліди «Зламаний олівець» та «Чарівний пакетик з олівцями» були спрямовані на дослідження властивостей води, світла та полімерних матеріалів. Під час експерименту «Бездонна склянка» діти продовжили розширювати знання про властивості води, удосконалювали вміння формулювати та перевіряти гіпотези, ознайомилися з поняттям «поверхневий натяг води» [10]. Експеримент «Зачарований ґудзик» розширив уявлення про предмети, що нас оточують, учні дізналися про властивості газів, розчинених у воді.

Цінним для формування міжособистісного інтелекту засобами контекстного навчання було проведення уроку-квесту «Країна безпеки» з курсу «Я досліджую світ». Учні об'єдналися в три групи, обирали собі капітанів та вчилися розподіляти обов'язки між собою. Учасникам квесту було запропоновано розгадати філворд з анаграмами, у якому зашифровано 10 слів, пов'язаних з безпекою дорожнього руху. Кожна команда взяла участь у вікторині «Ми знаємо правила дорожнього руху», зіграла в гру «Правильно – неправильно!» та створила свою міні-книгу «Безпека на дорозі». Наприкінці квесту кожна група презентувала свою роботу та ділилася враженнями від спільної співпраці.

Достатньо сміливим було рішення провести пригодницьку онлайн-гру «Interland. Безпека дітей в Інтернеті» (https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/interland) задля формування емоційно-особистісного інтелекту, у якій можна на практиці засвоїти основні навички мережевого етикету та безпеки. У цій грі учні проходили квест, але вже онлайн, де на кожному з островів опановували певні навички користування Інтернетом. Незважаючи на те, що ця гра розрахована на більш старших учнів, за допомогою чітких інструкцій та пояснень (особливо «Річка реальності») другокласникам теж було дуже цікаво та корисно його пройти, оскільки вже з першого класу діти почали активно взаємодіяти з цифровими застосунками. Як свідчать результати спостереження за учнями, такий урок їм дуже запам'ятався та мав позитивний фітбек.

Висновки. Узагальнення результатів аналізу фахових джерел з досліджуваного питання та досвід власної педагогічної практики свідчить про те, що для забезпечення ефективного розвитку в учнів різних типів інтелекту важливо створити певне освітнє середовище, підібрати відповідний зміст, форми, методи й засоби його реалізації. Отже, перспективними нам видаються технології контекстного навчання, адже дозволяють учителям ураховувати унікальні інтелектуальні потреби здобувачів початкової освіти, розробляти індивідуальні траєкторії розвитку та втілювати їх через моделювання предметного та соціального змісту навчальної діяльності, максимально наближеного до сучасних реалій.

Список використаних джерел

1. Васютіна Т. М., Шолудько Х. О. Теоретико-методичні засади розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи засобами технології контекстного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. Вип. 6 С. 8-13. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.008
2. Вебінар «Робота з mozaBook та mozaWeb!». URL: https://edpro.ua/webinars (дата звернення: 15.08.2024).
3. Желанова В. В. Контекстне навчання як умова формування соціокультурної

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

компетентності студентів коледжу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2018. № 8 (322). С. 100-107. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26719/1/V_Zhelanova_VLNUTS_8%20(322).pdf
4. Лазаренко Т. В., Осьмачко С. А. Використання контекстного навчання в процесі вивчення іноземної мови у ЗВО. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2021. № 75, Т. 2. С. 101-106. DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-2.19
5. Множинний інтелект: як зрозуміти свою дитину. 2023. URL: https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/269/ (дата звернення: 15.08.2024).
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти: Міністерство освіти і науки України. URL: https://bit.ly/41vv39L (дата звернення: 15.08.2024).
7. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал., серед., освіти (у 2-х част.). Ч.1. Київ: Світич, 2019. 128 с.
8. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал., серед., освіти (у 2-х част.). Ч. 2. Київ: Світич, 2019. 128 с.
9. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21лютого 2018 р. № 87. URL: https://surl.li/swagqw (дата звернення: 25.08.2024).
10. Пужайчереда Л. М., Карнаушенко В. О. Цікаві домашні досліди. Харків: 021. 80 с.
11. Типова освітня програма (1-2 клас) / Р. Шиян та ін. URL: https://bit.ly/46LQXYS (дата звернення: 16.08.2024).
12. Цифрова освіта та навчання від Mozaik. URL: https://bit.ly/42Pbom9 (дата звернення: 15.08.2024).
13. Юрченко О. 9 типів інтелекту за Говардом Гарднером: який у ваших учнів? 2022. URL: https://bit.ly/41wGspV (дата звернення: 21.08.2024).

References

1. Vasiutina, T. M., & Sholudko, Kh. O. (2024). Teoretyko-metodychni zasady rozvytku emotsiinoho intelektu uchniv pochatkovoi shkoly zasobamy tekhnolohii kontekstnoho navchannia [Theoretical and Methodological Foundations for the Development of Emotional Intelligence in Primary School Students Through Contextual Learning Technology]. *Naukovi zapysky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences,* (6), 8-13. Retrieved from: https://bit.ly/48EjjFx. [in Ukrainian].
2. W*ebinar «Robota z mozaBook ta mozaWeb!»* [Working with mozaBook and mozaWeb!] (2023). Retrieved from: https://edpro.ua/webinars. [in Ukrainian].
3. Zhelanova, V. V. (2018). Kontekstne navchannia yak umova formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti studentiv koledzhu [Contextual Learning as a Condition for the Formation of Socio-Cultural Competence of College Students]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, (8), 100-107. Retrieved from http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5501/1/16.pdf. [in Ukrainian].
4. Lazarenko, T. V., & Os'machko, S. A. (2021). Vykorystannia kontekstnoho navchannia v protsesi vyvchennia inozemnoi movy u ZVO [The Use of Contextual Learning in the Process of Foreign Language Study in Higher Education Institutions]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, (75), Vol. 2, 101-106. Retrieved from: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-2.19. [in Ukrainian].
5. M*nozhynnyi intelekt: yak zrozumity svoiu dytynu* [Multiple Intelligences: How to Understand Your Child] (2023). Retrieved from; https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/269/. [in Ukrainian].

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

6. N*ova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity* [New Ukrainian School. Conceptual Foundations of Secondary Education Reform] (2016). Retrieved from: https://bit.ly/41vv39L. [in Ukrainian].
7. Ostapenko, H. S. (2019). *Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 2 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Ukrainian Language and Reading: Textbook for 2nd Grade Secondary Education Institutions]. Part 1. Kyiv: Svituch. [in Ukrainian].
8. Ostapenko, H. S. (2019). *Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 2 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Ukrainian Language and Reading: Textbook for 2nd Grade Secondary Education Institutions]. Part 2. Kyiv: Svituch. [in Ukrainian].
9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoi osvity» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the State Standard of Primary Education»] (2018). Zakonodavstvo Ukrainy (vid 21 liutoho 2018, № 87). Redaktsiia vid 06.10.2020, pidstava – 898-2020-п. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12. [in Ukrainian].
10. Puzhaichereda, L. M., & Karnaushenko, V. O. (2021). *Tsikavi domashni doslidy* [Interesting Home Experiments]. Kharkiv: VG «Osnova». [in Ukrainian].
11. T*ypova osvitnia prohrama (1-2 klas)* [Typical Educational Program (Grades 1-2)] / Shyian, R. B., et al. (2022). Retrieved from: https://bit.ly/46LQXYS. [in Ukrainian].
12. T*sifrova osvita ta navchannia vid Mozaik* [Digital Education and Learning from Mozaik] (2023). Retrieved from: https://bit.ly/42Pbom9. [in Ukrainian].
13. Yurchenko, O. (2022). *9 typiv intelektu za Howardom Gardnerom: yaki u vashykh uchniv?* [9 Types of Intelligence by Howard Gardner: Which Ones Do Your Students Have?]. Retrieved from: https://bit.ly/41wGspV. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 08.09.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Тетяна Васютіна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна
ORCID iD: orcid.org/0000-0003-0253-1932,
t.m.vasyutina@npu.edu.ua

Анастасія Клямар, учителька початкових класів, приватний заклад загальної середньої освіти «ШКОЛА ІНВЕНТОР СКУЛ»,
м. Київ, Україна
ORCID iD: orcid.org/0000-0001-9103-6989
anastasiia.kliamar@gmail.com

About the Authors

Tetiana Vasiutina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Primary Education and Innovative Pedagogy, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine,
ORCID iD: orcid.org/0000-0003-0253-1932,
t.m.vasyutina@npu.edu.ua

Anastasiia Kliamar, Primary School Teacher, Private General Secondary Education Institution «INVENTOR SCHOOL», Kyiv, Ukraine, ORCID iD: orcid.org/0000-0001-9103-6989
anastasiia.kliamar@gmail.com

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

УДК 37.036 -21.48

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-16-26

Виховання національно-патріотичних цінностей у молодших школярів – пріоритетне завдання освітнього процесу

Наталія Латуша[1], Наталія Олійник[2]

1. Агрономічненський ліцей Агрономічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, м. Вінниця, Україна
2. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті розглядаються особливості національно-патріотичного виховання учнів початкових класів у закладі загальної середньої освіти на сучасному етапі. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до основних орієнтирів виховання, тобто виокремлення основних цінностей виховання учнів.

Визначено, що основною метою національно-патріотичного виховання учнів початкових класів є формування громадянина, патріота, інтелектуально розвиненої, морально зрілої особистості, готової протистояти ворогам Батьківщини та асоціальним упливам, яка уміє розв'язувати особисті проблеми, творити себе й навколишній світ.

Розглянуто, що пріоритетним напрямом виховання учнів початкових класів у національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного виховання молодого покоління обумовлена процесом формування громадянського суспільства та становлення єдиної нації в Україні. У сучасних умовах патріотизм стає необхідним як для громадян, так і для держави, адже високий рівень патріотичних почуттів сприяє гармонійному розвитку особистості в межах держави та суспільства в цілому. Національно-патріотичні цінності (любов до рідної землі, повага до культурної спадщини, шанобливе ставлення до історії та державної символіки, готовність до захисту країни й усвідомлення відповідальності за її майбутнє) об'єднують людей у спільному прагненні до прогресу й процвітання держави.

У статті зазначено, що національно-патріотичне виховання учнів початкових класів засноване на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, які забезпечують фізичний, морально-духовний, культурний розвиток дитини, виховання соціально зрілої творчої особистості, громадянина України й світу. Національно-патріотичне виховання спрямоване на підготовку учнів до усвідомленого вибору життєвого шляху, а також на посилення відповідальності сім'ї за освіту та виховання дітей. У цьому процесі забезпечуються соціально-психологічна підтримка та супровід, які є надзвичайно важливі в умовах воєнного стану.

У статті розкрито систему виховної роботи Агрономічненського ліцею Агрономічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, яка заснована на ідеї педагогіки життєтворчості, що сприяє становленню та розвитку особистості учня початкових класів, створенню ситуації успіху та самореалізації дитини. У закладі створено громадсько-освітній простір виховання дітей: виховання в атмосфері добра й творчості, взаємодопомоги й взаємоповаги, що дає суспільству модель ціннісних відносин.

Розглянуто різноманітні активності, у яких беруть участь учні початкових класів, для забезпечення життєдіяльність громадського життя ліцею та класу.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, формування патріотизму учні початкових класів, національно-патріотичні цінності, заклад загальної середньої освіти.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 37.036 -21.48

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-16-26

Education of national and patriotic values – a priority task of the educational process

Nataliia Latusha[1], Nataliia Oliinyk[2]

1. Agronomichenskyi Lyceum of the Agronomichne Village Council Vinnytsia district of Vinnytsia region, Vinnytsia, Ukraine
2. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine

Abstract

The article deals with the peculiarities of national-patriotic education of primary school students in general secondary education at the present stage. The necessity of an integrated approach to the main guidelines of education, i.e. the identification of the main values of education of students is substantiated.

It is determined that the main goal of national-patriotic education of primary school students is the formation of a citizen, a patriot, an intellectually developed, morally mature personality, ready to resist the enemies of the Motherland and antisocial influences, able to solve personal problems, create themselves and the world around them.

It is considered that the priority direction of primary school students' education in the national education system is patriotic education. The relevance of patriotic education of the younger generation is due to the process of formation of civil society and the formation of a united nation in Ukraine. In modern conditions, patriotism is becoming necessary for both citizens and the state, because a high level of patriotic feelings contributes to the harmonious development of the individual within the state and society as a whole. National and patriotic values (love for the native land, respect for cultural heritage, respect for history and state symbols, readiness to defend the country and awareness of responsibility for its future) unite people in a common desire for progress and prosperity of the state.

The article notes that national-patriotic education of primary school students is based on the principles of universal, multicultural, civic values that ensure the physical, moral, spiritual, cultural development of the child, the education of a socially mature creative personality, a citizen of Ukraine and the world. National-patriotic education is aimed at preparing students for a conscious choice of life path, as well as at strengthening the family's responsibility for the education and upbringing of children. In this process, social and psychological support and guidance are provided, which are extremely important in the context of martial law.

The article reveals the system of educational work of the Agronomichne Lyceum of the Agronomical Village Council of Vinnytsia District, Vinnytsia Region, which is based on the idea of life-creating pedagogy, which contributes to the formation and development of the personality of primary school students, creating a situation of success and self-realization of the child. The institution has created a public and educational space for raising children: education in an atmosphere of kindness and creativity, mutual assistance and mutual respect, which provides society with a model of value relations.

Various activities involving primary school students are considered to ensure the vital activity of the lyceum and classroom social life.

Keywords: national-patriotic education, formation of patriotism, primary school students, general secondary education institution.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми. Основним напрямом виховного процесу в закладах загальної середньої освіти є формування почуття патріотизму та культури міжнаціональних відносин, які мають велике значення в духовному та соціальному розвитку особистості учня. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для успішного формування національно-патріотичних цінностей дітей, оскільки це період активного розвитку соціальних інтересів особистості учнів, самоідентифікації, самоствердження та формування життєвих ідеалів. Тільки на основі високих національно-патріотичних почуттів зміцнюється любов до Батьківщини, з'являється почуття обов'язку та відповідальності за її процвітання, могутність, честь та незалежність, збереження традиційних, матеріальних та духовних цінностей суспільства, розвивається гідність особистості.

Відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року» національно-патріотичне виховання визначається як «комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації» [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволив констатувати, що проблема національно-патріотичного виховання привертала увагу психологів, педагогів, методистів, учителів-практиків. Питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді розкриваються в працях О. Вишневського, О. Губко, І. Гречишкіна, В. Кузя, О. Соколенко, О. Хомич та ін. До робіт, що торкаються психологічних аспектів етносвідомості, належать праці І. Беха, П. Гнатенко, С. Киричука, В. Павленко, О. Хрущ та ін.

Важливим завданням виховання в сучасній українській школі є розвиток національно-патріотичних почуттів у дітей початкових класів, оскільки вміння та знання, що накопичуються дитиною в молодшому шкільному віці, в подальшому стають ґрунтовною основою формування стійких моральних звичок, навичок суспільної поведінки та високих життєвих ідеалів. Наразі особливості національно-патріотичного виховання учнів початкових класів висвітлюють у своїх працях такі науковці: Н. Антонюк, Н. Безлюдна, Х. Бердій, Н. Бондаренко, С. Косянчук, Р. Даниляк, Н. Муляр, Н. Тарапака, І. Устименко та ін.

Метою даної статті є висвітлення пріоритетних завдань сучасної початкової школи з виховання національно-патріотичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях історичних подій в Україні особливу увагу привертає багатоаспектна проблема національно-патріотичного виховання, основною метою якого є формування в дітей соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, збереження духовних цінностей українського народу, розвиток культури взаємин і виховання рис особистості громадянина своєї держави [4].

Формування національної самосвідомості дітей базується на вихованні свідомого громадянина та патріота; засвоєнні молоддю соціального досвіду; утвердженні високої культури міжнаціональних узаємин; формуванні здатності й прагнення жити в умовах

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

громадянського суспільства; вихованні духовності, фізичної досконалості, а також моральної, трудової та екологічної культури.

На думку І. Батрун, національна самосвідомість не є вродженою якістю, вона формується й розвивається протягом життя людини. Дослідник стверджує, що на цей процес упливає ряд чинників: етнічне середовище, у якому живе людина, національна мова, культура, традиції тощо. І. Батрун зауважує, що важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграє школа та родина [1].

На думку видатного українського педагога В. Сухомлинського, патріотизм є почуттям, у якому органічно переплітається любов до Батьківщини з її народом, природою, традиціями й культурою та почуттям вірності, поваги до своєї держави, готовність їй служити [11, с. 318].

Відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року» метою національно-патріотичного виховання визначено «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності» [8]. Реалізація цієї мети відбуватиметься через «упровадження відповідних заходів щодо громадянсько-патріотичного, духовно-морального, військово-патріотичного та екологічного виховання» [8]. У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї Батьківщини, виховується шанобливе ставлення до її історії, культури, мови та традицій, формується духовно розвинена творча працелюбна особистість.

Поділяємо думку вченої О. Коркішко щодо визначення сутності патріотизму через «ставлення до себе (національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність), людей (толерантність, національний такт, справедливість, усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника; відповідальність перед своєю нацією), Батьківщини (віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність), національних цінностей (володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та переданні родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвиткові духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі)» [6, с. 10].

На нашу думку, визначення, що розкриває суть поняття «патріотизм», найповніше тлумачить О. Стопіна: «інтегральна цінність та духовно-моральна якість особистості, що виражається в почутті любові до Батьківщини та відчутті духовного зв'язку з нею, моральній відповідальності за долю Батьківщини й готовності її захищати, вільному етнічному та національному самовизначенні, свідомому збереженні та примноженні національних духовних і матеріальних цінностей» [10, с. 8].

На основі аналізу наукової літератури та законодавчої бази з досліджуваної проблеми ми дійшли висновку, що основними завданнями патріотичного виховання учнів початкових класів є формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, лі-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

цею, місця проживання); формування духовно-моральних узаємин; виховання любові до культурного спадку свого народу, поваги до своїх національних особливостей, почуття власної гідності як представника свого народу; формування толерантного ставлення до представників інших національностей.

На думку вчених (Н. Безлюдна, Л. Добровольська, О. Коркішко, В. Чорновіл), у молодшому шкільному віці важливо розвивати в дитини усвідомлення себе як частини сім'ї, родини, дитячого колективу, учнівської спільноти, жителя міста чи села. Необхідно виховувати любов до Батьківщини, її природи, української мови, культури, звичаїв і традицій свого краю.

Критеріями сформованості національно-патріотичної свідомості учнів початкових класів учені Л. Добровольська та В. Чорновіл уважають:

– ступінь особистісного ставлення до української мови та використання її в різних сферах діяльності;
– ступінь активності в утвердженні цінностей української культури;
– ступінь прояву внутрішнього стану особистості в ставленні до природи, власного здоров'я та здоров'я оточуючих [5].

Доцільно зауважити, що національно-патріотичне виховання учнів реалізується в процесі організації освітньої діяльності, роботи органів учнівського самоврядування, узаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

Патріотичне виховання учнів початкових класів можна вважати успішним, якщо діти засвоїли та дотримуються загальноприйнятих норм поведінки, бережно ставляться до природи, підтримують чистоту, піклуються про своє здоров'я та здоров'я інших, з повагою ставляться до сім'ї, однокласників, знайомих і незнайомих людей незалежно від їх віри чи національності. Важливо також, щоб діти усвідомлювали свою національну ідентичність і пишалися нею. Мова, історія, традиції, звичаї та обряди українського народу, зокрема фольклор, народне мистецтво, художня творчість і національні символи, є основою для формування національної свідомості. Збереження, розвиток і популяризація традицій і звичаїв українців слугують потужним засобом для її зміцнення.

На думку Н. Безлюдної, основи патріотизму й почуття національної приналежності й свідомості закладаються в родині. При цьому, зауважує науковиця, важлива взаємодія виховних упливів родини й ліцею. Саме тому необхідно постійно підтримувати тісний зв'язок з батьками, залучаючи їх до ліцейського життя дітей. Творча співпраця батьків, дітей і вчителя позитивно впливає на формування класного колективу, виховання в учнів людяності, поваги до старших, доброзичливого ставлення до однокласників та друзів [2, с. 78].

Сучасне суспільство та заклади загальної середньої освіти зосереджені над вирішенням завдання: формувати особистість свідомого українського громадянина, який має уособлювати національні риси та самобутність українського народу. Національне виховання окреслює можливості для вивчення історії, культури, традицій, звичаїв країни, сприяє формуванню національної гідності та особистісних якостей громадянина України.

Особливої уваги заслуговує створення сприятливих умов для патріотичного виховання та психологічного розвитку учнів початкових класів, адже в цьому віці активно розвивається мислення, формується здатність аналізувати інформацію, висловлювати власну думку та оцінювати події, що цікавлять дітей. Ідеї патріотизму мають пронизувати всі аспекти шкільного життя, стаючи його невід'ємною частиною.

Патріотизм є ключовою складовою національної свідомості й ідентичності народу. Він проявляється в любові до України, вірі в

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

її краще майбутнє, знанні історії та культурних досягнень, почутті гордості та відданості Батьківщині, а також у готовності діяти на благо своєї держави.

Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів Агрономічненського ліцею Агрономічної сільської ради здійснюється в освітньому процесі шляхом унесення ціннісних складових як у зміст навчальних предметів, так і у виховний процес.

Виконуючи завдання й реалізуючи основні принципи виховної роботи, педагогічний колектив орієнтується на нормативно-правову базу з питань виховної роботи. Пріоритетними напрямами виховання в Агрономічненському ліцеї Агрономічної сільської ради є: ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави; до сім'ї, родини, людей; до праці; до природи; до культури і мистецтва; до себе.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави формується через виховання патріотизму, громадянської відповідальності та активної соціальної позиції.

Відповідно до Указу Президента № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії росії проти України» у закладі щоденно проводиться загальноліцейська хвилина мовчання, метою якої є «вшанування пам'яті, громадянської відваги і самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» [9]. Після загальнонаціональної хвилини мовчання учні початкових класів обговорюють події, які відбуваються в країні. Учитель обов'язково нагадує про правила поведінки під час повітряних тривог, правила безпеки в умовах війни, обговорюються питання щодо інформаційної безпеки дітей тощо.

21 вересня до Всесвітнього дня миру щорічно відбувається свято квітів. Головна ідея свята – діти хочуть миру, бо Україна мирна держава зі своїми традиціями. Виставка квітів покликана показати учням любов до рідного краю, гордість за героїчний народ та наскільки важливим є мир для всіх українців, які прагнуть будувати своє майбутнє в цілісній, єдиній та незалежній Україні.

У ліцеї систематично проводяться виховні години: «Герої рідного краю», «З Україною в серці», «Патріотизм як основа сучасного виховання дітей», «Родинне виховання», «Ми – українці» тощо.

Відбувалися різні заходи щодо популяризації української мови: учні початкових класів малювали й писали листи вдячності нашим захисникам і захисницям; проводилась вікторина з учнями 3-4 класів «Знавці української мови» до Міжнародного дня рідної мови та мовна гра «Ми родом з України». Молодші школярі розгадували кросворди, відповідали на цікаві запитання, відгадували загадки-жарти, розказували вірші про мову тощо. Для проведення заходу «Шевченкова весна» учні готували тематичні вірші, пісні й танці на актуальні теми, за допомогою інтерактивних вправ отримали кілька важливих порад від «самого Кобзаря».

Учні початкових класів брали участь у проведенні в ліцеї таких заходів: День толерантності; День гідності та свободи; День єднання; День Небесної сотні; річниця повномасштабного вторгнення росії в Україну; День спротиву окупації Криму (організовували виставки малюнків; під час ранкових зустрічей учням розповідали про окупацію Криму; переглядали відео кримських пейзажів); День пам'яті та перемоги; День Героїв України. Молодші школярі долучалися до акції «Запали свічку пам'яті» для вшанування пам'яті жертв Голодомору.

До Міжнародного дня вишиванки учні початкових класів взяли активну участь у

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Національній руханці «Дякуємо ЗСУ!» (див. рис. 1). Проводилися тематичні уроки, на яких діти дізнавалися про історію та значення вишиванки, розповідали про власні вишиванки, створювали творчі проєкти.

Рис. 1. Учні 3-4 класів Агрономічненського ліцею Агрономічної сільської ради

Формування ціннісного ставлення особистості до сім'ї, родини та людей допомагає дітям розвивати почуття відповідальності, емпатії, взаємоповаги та турботи про ближніх.

Для дітей з особливими освітніми потребами були проведені майстеркласи із ниткографії, розпису гіпсових фігурок, виготовлення новорічних прикрас «Ялинка радість всім несе». Також не залишилися поза увагою педагогів батьки дітей з особливими освітніми потребами, для них систематично проводилися тематичні зустрічі. Співпраця з батьками є ключовим елементом в створенні інклюзивного середовища, у якому діти з особливими освітніми потребами почувають себе щасливими та захищеними. Ми дійшли висновку, що саме в такому середовищі педагоги та батьки повинні співпрацювати для надання найкращої допомоги один одному.

До Дня матері учні початкових класів вітали своїх матусь зі святом. Заходи були спрямовані на формування в дітей поваги та любові до матері, культури почуттів, розвиток творчих та естетичних здібностей. Також діти брали участь у Всеукраїнській національно-патріотичній онлайн-руханці до Всесвітнього дня руху заради здоров'я та доєдналися до встановлення рекорду України з руханки.

Ціннісне ставлення особистості до праці включає розвиток відповідальності, дисципліни, працелюбності та розуміння важливості праці для особистого розвитку та суспільного добробуту. До Всесвітнього дня шкільного молока учні початкових класів збирали колекцію іграшкових корівок, роби-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ли самостійно йогурт, виготовляли лепбуки, показували виставу.

Щорічно у вересні школярі беруть участь у Всесвітньому дні прибирання «World Cleanup Day». Класні керівники проводять вікторину «Чисте довкілля» та бесіду, як сортувати побутові відходи вдома та в ліцеї.

Учні початкових класів систематично долучаються до збору макулатури, використаних батарейок, кришечок від пластикових пляшок. Такі збори – це не лише крок у напрямку захисту довкілля, а й корисний урок для учнів про те, як важливо правильно утилізувати відходи. Також учні 3-4 класів активно долучилися до висадки 300 кущів троянд, які отримали від Фонду «Подільська громада» за збір пластикових кришечок.

Серед важливих завдань національно-патріотичного виховання, які реалізуються в ліцеї, – формування ціннісного ставлення до природи. Організовуються й проводяться волонтерські акції: «Допоможімо безпритульному чотирилапому!» (до Всесвітнього дня захисту тварин), «Допоможемо птахам», «Нагодуй горобчика!»). Метою даних заходів є доведення до учнів істини, що ми одна велика сім'я на маленькій планеті й, роблячи добру справу, не тільки підтримуємо тварин, а й допомагаємо собі.

З метою формування ціннісного ставлення особистості до культури й мистецтва, що сприяє розвитку естетичного смаку, творчих здібностей, розширенню світогляду та духовному збагаченню, учні початкових класів разом з їхніми батьками, класними керівниками брали участь у різноманітних екскурсіях: Палацово-парковий ансамбль «Самчики», Парк хижаків, Вінницький планетарій, палац Потоцьких (м. Тульчин), літературно-меморіальний музей Михайла Коцюбинського, кінотеатри м. Вінниці тощо.

У межах Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек у ліцеї було проведено екскурсії для учнів 1 класів до бібліотеки закладу, на яких відзначали важливість читання художньої літератури, шанобливого ставлення до книг, ознайомили з правилами користування бібліотекою.

До Всесвітнього дня книги учні 3 класів започаткували класний буккросинг, де кожен третьокласник рекламував власну книгу, а потім діти залишили їх у класі, щоб хтось інший міг прочитати.

Формування ціннісного ставлення особистості до себе включає розвиток самоповаги, самосвідомості, здорової самооцінки, особистої відповідальності та безпеки.

У межах тижня цивільного захисту для учнів 1 класів класними керівниками було проведено дидактичну гру «Обережно, міна!» Під час виконання завдання «Друзі Патрона» діти ознайомлювалися із практичними діями надання допомоги в надзвичайних ситуаціях.

Для учнів 2 класів класними керівниками спільно з медичним працівником ліцею проведено практичне заняття «Домедична допомога», на якому молодші школярі закріпили правила надання першої допомоги при опіках, носовій кровотечі та харчовому отруєнні, відвідали медичний кабінет ліцею. Також було проведено квест-гру «Безпека в наших руках», на якій учні повторили правила безпечної поведінки під час пожежі, снігових заметів та інших природних явищ, що становлять небезпеку.

З учнями 3-4 класів учителі повторили правила безпечної поведінки під час пожежі, нагадали правила евакуації з приміщення, переглянули навчальні відео про стихійні лиха та правила безпечної поведінки під час повені, цунамі, зливи, засухи тощо. Учні виконали інтерактивні навчальні завдання з цеглинками LEGO. У процесі проведення дидактичної гри «Надзвичайна ситуація» молодші школярі вчилися зберігати своє життя й здоров'я в різних ситуаціях: під час стихійного лиха, аварії, пожежі, училися опанову-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

вати свій страх та не панікувати.

В умовах війни волонтерська діяльність набуває особливого значення для формування національної свідомості. Це час, коли кожен наш вчинок може врятувати життя та підтримати тих, хто цього найбільше потребує. Варто зауважити, що освітянська родина нашого закладу стоїть на варті волонтерської діяльності, що сприяє становленню соціальних зв'язків, набуттю дітьми шанобливого й відповідального ставлення, формуванню соціально значущої ініціативності задля національного єднання України.

Волонтерська діяльність ліцею реалізується в участі в різноманітних акціях: «Від учителя до воїна»; «Замість квітів – допомога ЗСУ»; «Від учня до воїна»; «Овочева гармата – збір для ЗСУ»; «Миколай збирає обереги для ЗСУ»; «Смаколики для ЗСУ»; «Смілива гривня»; «Зелене світло України»; показ казки учнями 3 класу та збір коштів на потреби ЗСУ. До виготовлення окопних свічок «Фронт світла та тепла», яке було організоване вчителем 3-А класу, згодом долучилися всі учні ліцею.

Висновки. Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів дозволяє з першого класу формувати й розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни: уміння цінувати й поважати події минулого й сучасні досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра й зла. Покоління, у якого виховано почуття патріотизму, готове до подвигу, до відстоювання інтересів своєї країни.

Національно-патріотичне виховання є життєво необхідним для розвитку сильного, свідомого й відповідального українця. У складних умовах сучасності, коли країна протистоїть агресії, саме патріотизм стає силою, що об'єднує й підтримує народ. Роль закладу загальної середньої освіти, сім'ї та громади в цьому процесі важко переоцінити, адже від їхніх зусиль залежить виховання в підростаючого покоління любові до рідної землі, поваги до героїв минулого та активної участі в житті громади.

Отже, любов до Батьківщини починається з маленьких кроків: знання своєї історії, пошани до національних символів, захисту української мови й культури. Це все формує справжнього патріота – того, хто не тільки любить Україну, але й готовий захистити її, працювати на благо держави й передавати національні цінності наступному поколінню. Головну роль у вихованні патріотизму серед учнів виконує саме вчитель. Важливо, щоб педагог був патріотом і своїм прикладом надихав учнів на любов до рідної країни.

Список використаних джерел

1. Батрун І. В. Національне і патріотичне виховання індивідуальності в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 2021. Т. 2. № 4. С. 97-105. https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.15
2. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2022. Вип. 2(8). С.76-84
3. Гарнійчук В. М. Виховання патріотизму у старших підлітків загальноосвітньої школи на етапі становлення правової держави. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2008. Вип. 1 (12). С. 296-302.
4. Грищенко С. В. Самовдосконалення особистості : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 192 с. https://surl.li/dgjpuv
5. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с. https://lnk.ua/5V1o97P4d
6. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі: автореф. дис. … кандидата пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2004. 23 с.
7. Олійник Н., Білик Т., Басюк А. Формування толерантності у молодших школярів. *Журнал «Перспективи та інновації науки» Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»,* 2022. № 6(11). С.299-308. https://lnk.ua/wVljn384P
8. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641: наказ Міністерства освіти і науки України зі змінами від 23.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text.
9. Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Указ Президента України № 143/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729.
10. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтв: автореф. дис. кандидат пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2007. 20 с.
11. Сухомлинський В. Вибрані твори в п'яти томах. Том третій. Київ, видавництво «Радянська школа», 1977. 668 с.

References

1. Batrun, I. V. (2021). Natsional'ne i patriotychne vykhovannia indyvidual'nosti v pedahohichnij spadschyni V. O. Sukhomlyns'koho [Natsional'ne i patriotychne vykhovannia indyvidual'nosti v pedahohichnij spadschyni V. O. Sukhomlyns'koho. Akademicheskii studii. Seriia «Pedahohika»]. Akademichni studii. Seriia «Pedahohika». 2021. T. 2. № 4. S. 97-105. [in Ukrainian]. Retrieved from: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.15
2. Bezliudna, N. (2022). Osoblyvosti natsional'no-patriotychnoho vykhovannia molodshykh shkoliariv v umovakh voiennoho stanu [Personalities of national and patriotic education of young people in the militant state]. Zbirnyk naukovykh prats'. Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly. Vyp. 2(8). S.76-84. [in Ukrainian].
3. Harnijchuk, V. M. (2008). Vykhovannia patriotyzmu u starshykh pidlitkiv zahal'noosvitn'oi shkoly na etapi stanovlennia pravovoi derzhavy [Developing patriotism in starry-eyed pupils of the school of education at the stage of establishment of the legal state]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molod*i. Vyp. 1 (12). S. 296-302. [in Ukrainian].
4. Hryschenko, S. V. (2019). Samovdoskonalennia osobystosti [Self-improvement of the personality] : monohrafiia. Chernihiv : Desna Polihraf. 192 s. . https://surl.li/dgjpuv [in Ukrainian].
5. Dobrovolska, L.N., Chornovil, V.O. (2016). Natsionalno-patriotychne vykhovannia molodshykh shkoliariv – priorytetnyi napriam diialnosti pedahohiv [National-patriotic education of younger schoolchildren is a priority area of activity of teachers]: Navchalno-metodychnyi posibnyk. Cherkasy: Vydavnytstvo komunalnoho navchalnoho zakladu «Cherkaskyi oblasnyi instytut pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnykiv Cherkaskoi oblasnoi rady». 140 s. https://lnk.ua/5V1o97P4d [in Ukrainian].
6. Korkishko, O. H. (2004). Vykhovannia patriotyzmu molodshykh shkoliariv u pozaurochnij vykhovnij roboti: avtoref. dys. … kandydata ped. nauk: 13.00.07. Luhans'k. 23 s. [in Ukrainian].
7. Oliinyk, N., Bilyk, T., Basiuk, A. (2022). Formuvannia tolerantnosti u molodshykh shkoliariv [Formation of tolerance in younger schoolchildren]. *Zhurnal «Perspektyvy ta innovatsii nauky» – Magazine «Perspectives and Innovations of Science»*. 6(11). P. 299-308. https://lnk.ua/wVljn384P [in Ukrainian].

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

8. Pro deiaki pytannia natsional'no-patriotychnoho vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy ta vyznannia takym, scho vtratyv chynnist', nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.06.2015 № 641 [On some issues of national-patriotic education in educational institutions of Ukraine and invalidation of the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 16.06.2015 No. 641] : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy zi zminamy vid 23.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text. [in Ukrainian].
9. Pro zahal'nonatsional'nu khvylynu movchannia za zahyblymy vnaslidok zbrojnoi ahresii Rosijs'koi Federatsii proty Ukrainy [About the nationwide minute of silence for those killed as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 143/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729. [in Ukrainian].
10. St'opina, O. H. (2007). Vykhovannia patriotyzmu u students'koi molodi zasobamy mystetstv [Education of patriotism among student youth by means of arts] : avtoref. dys.....kandydat ped. nauk: 13.00.07. Luhans'k. 20 s. [in Ukrainian].
11. Sukhomlynskyi, V. (1977). Vybrani tvory v piaty tomakh [Selected works in five volumes]. Tom tretii. Kyiv, vydavnytstvo «Radianska shkola». 668 s. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 10.11.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 17.11.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Наталія Латуша, кандидатка педагогічних наук, заступниця директора з навчально-виховної роботи, Агрономічненський ліцей Агрономічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9220-0234
nata8133@ukr.net

Наталія Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9340-4378
natalia.oliinuk0480@gmail.com

About the Authors

Nataliia Latusha, Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy director of educational work, Agronomichenskyi Lyceum of the Agronomichne Village Council Vinnytsia district of Vinnytsia region, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0001-9220-0234
nata8133@ukr.net

Nataliia Oliinyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, head of the Department of Primary Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0001-9340-4378
natalia.oliinuk0480@gmail.com

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ: СИНЕРГІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ І ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙ

UKRAINIAN PRESCHOOL EDUCATION: SYNERGY OF DOMESTIC EXPERIENCE AND FOREIGN INNOVATIONS

УДК 373.2.025.31:613.954

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-27-35

Модель формування здорового способу життя в дітей старшого дошкільного віку

Наталя Пахальчук, Тетяна Кривошея, Анастасія Вербська

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті розглянуто питання формування здорового способу життя дітей дошкільного віку в контексті сучасних підходів до фізичного виховання. Автори акцентують увагу на важливості активного фізичного, психічного, емоційного та соціального розвитку в ранньому та дошкільному дитинстві, адже саме в цей період закладаються основи здоров'я, формуються рухові навички та набуваються здоров'язбережувальні компетенції. Сучасні програми фізичного виховання в різних країнах Європи спрямовані на поєднання фізичної активності та здорового способу життя, зокрема через інтеграцію в освітній процес рухових вправ та ігрових форм освітньої діяльності.

У статті здійснено детальний аналіз різних трактувань поняття «здоровий спосіб життя», що дозволяє зрозуміти його багатогранність і складність. Дослідники сходяться на думці, що здоровий спосіб життя охоплює біологічні, соціальні, культурні аспекти і включає гармонійне поєднання фізичних, психічних та емоційних компонентів здоров'я. У статті також підкреслюється важливість рухової активності як ключового показника фізичного благополуччя дитини, який сприяє загальному розвитку й стійкості до захворювань. Автори також підкреслюють, що лише комплексне вирішення проблеми формування здорового способу життя дітей дозволить створити оптимальні умови для формування в дітей навичок здорового способу життя, що в подальшому позитивно вплине на їхнє фізичне і психічне здоров'я.

У статті також представлений проєкт структурно-функціональної моделі формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку. Модель включає елементи, що охоплюють не лише рухову активність, а й принципи виховання здоров'язбережувальної поведінки, урахування психологічних потреб дитини та впровадження ігрових форм фізичної активності. Автори презентують педагогічні умови формування здорового способу життя та подають приклади використання технології «Філософія для дітей мовою серця».

Ключові слова: здоровий спосіб життя, діти дошкільного віку, рухова активність, педагогічні технології.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 373.2.025.31:613.954

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-27-35

The model for developing a healthy lifestyle in older preschoolers

Natalia Pakhalchuk, Tetiana Kryvosheya, Anastasiia Verbska

Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article examines the issue of developing a healthy lifestyle in preschool children within the context of modern approaches to physical education. The authors emphasize the importance of active physical, mental, emotional, and social development in early childhood, as this period lays the foundation for health, forms motor skills, and establishes health-preserving competencies. It is noted that contemporary programs in various European countries focus on combining physical activity with a healthy lifestyle, particularly through the integration of motor exercises and play forms into the educational process.

An analysis of different interpretations of the concept of a «healthy lifestyle» in scientific sources is presented. Researchers agree that a healthy lifestyle encompasses biological, social, and cultural aspects and includes a harmonious combination of physical, mental, and emotional components of health. Special emphasis is placed on the fact that physical activity is a key indicator of a child's physical well-being and a factor that contributes to overall development and resistance to illness.

The article also presents a project of a structural-functional model for developing a healthy lifestyle in older preschool children. The elements of this model are described, including motor activity, principles for cultivating health-preserving behavior, consideration of the child's psychological needs, and the implementation of play forms of physical activity.

Keywords: healthy lifestyle, preschool children, physical activity, pedagogical technologies.

Постановка проблеми. У період дошкільного віку здійснюється активний розвиток дитини, який надає унікальну можливість для формування здорового способу життя, для зміцнення фізичного, психічного та емоційного благополуччя дошкільників. У цьому віці розвиваються різноманітні особистісні новоутворення, закладаються основи здоров'я, формується система рухових умінь і навичок, створюється фундамент для формування й розвитку фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я.

Так, у Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» зафіксовано, що оновлення системи фізичного виховання «має бути органічно поєднано з іншими компонентами здорового способу життя» [10]; у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) визначена обов'язкова до формування в дітей здоров'язбережувальна компетентність «як здатність дитини до … дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я в повсякденній життєдіяльності» [1] тощо.

У Законі України «Про дошкільну освіту» одним із найголовніших складників повноцінного розвитку дошкільника є необхідність збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини; за-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

безпечення умов для збереження й зміцнення здоров'я, формування гігієнічних навичок та культури здорового способу життя, виховання свідомого ставлення до свого здоров'я [8].

Наразі в країнах Європи актуальними є програми формування здорового способу життя засобами фізичної культури та рухової активності, зокрема: Національний проєкт Італії «Гімнастична гра» [21], чеський курс «Здоровий спосіб життя та весняний відпочинок просто неба» [22], Світова програма «Спорт заради здоров'я» [21], данські проєкти «Значима спортивна освіта», «Тіло і рух», «Весняний вихід у природу» [22] тощо.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних засад формування основ здорового способу життя в дітей дошкільного віку та проєктуванні відповідної структурно-функціональної моделі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел [4; 11; 12; 18; 20 та ін.] виявив різні трактування поняття «здоровий спосіб життя», проте у визначеннях науковців простежується спільна ідея. М. Гончаренко, Ю. Бойчук та ін. [4] вважають, що досліджуване поняття відповідає біологічним і соціальним потребам та сприяє їх поєднанню, формуючи та зміцнюючи здоров'я; С. Оржеховська та ін. [11] розглядають здоровий спосіб життя як систему, яка сприяє психічному й фізичному розвитку, а також досягненню довголіття та встановленню гармонії між особистістю та умовами життя; О. Федько вважає, що здоровий спосіб життя об'єднує всі аспекти, спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я в оптимальних умовах життя [12]; Б. Рігель (B. Riegel) та Д. Мозер (D.Moser) досліджують поняття «здоровий спосіб життя» як поведінку, пов'язану зі здоров'ям, режимом харчування, фізичною активністю або відсутністю активності, як взаємодію соціально-демографічних і культурних факторів [20]; Ш. Цянь (Shan Jiang), Б. Пен (Bo Peng) та ін. визначають це поняття як інтеграцію різних видів активності, сидячої поведінки та сну протягом 24 годин [18] тощо.

На слушну думку Н. Хлус, у старшому дошкільному віці «інтенсивніше розвиваються різні здібності, формуються моральні якості, виражаються риси характеру. Саме в цьому віковому періоді закладається і зміцнюється фундамент здоров'я та розвиток фізичних якостей, необхідних для ефективної участі в різних формах рухової активності» [13, с. 86]. М. Дутчак наголошує, що обмеження рухової активності суперечить біологічним законам розвитку людини, адже 80% маси її тіла становить руховий апарат. Отже, основною функцією тіла людини є рух [5].

За свідченням О. Федько, рухова активність є найпершим показником здорового способу життя людини [12]. На думку дослідників [4; 5; 6; та ін.], одним із найбільш важливих показників здорового способу життя є обсяг фізичних навантажень у межах рухової активності людини. Показники рухової активності – це дані про наявність (відсутність), обсяг і характер фізичних навантажень, які відображають рівень рухової активності дитини [12]. Різноманітні форми рухової активності сприяють підвищенню працездатності та стійкості організму дітей дошкільного віку до захворювань, а також забезпечують розвиток фізичних якостей, покращують фізіологічні функції організму тощо.

Н. Хлус визначає рухову активність як ключовий аспект здорового розвитку та формування особистості в дошкільному віці [9]; Н. Денисенко досліджує рухову активність у контексті активного рухового режиму [2]; Л. Загородня, С. Тітаренко, Г. Барсуковська [7] вивчають її як ключовий фактор здорового розвитку дітей, що сприяє загальному фізичному та психічному благополуччю; Б. Шиян розглядає рухову активність як фактор підготовки людини до життєдіяльності

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

через оптимізацію фізичного стану [14, с. 13]; Р. Фернандес-Гарсія (Rubén Fernández-García), Ф. Зуріта-Ортега (Félix Zurita-Ortega) та ін. вивчають рухову активність у контексті активного способу життя, яка допомагає зменшити ризик стресу, тривоги та депресії, а також покращити психологічне благополуччя [15]; Б. Ібсен (B.Ibsen), К. Ельмосе-Єстерлунд (J. Høyer-Kruse) та Є. Гойєр-Крузе (K. Elmose-Østerlund) досліджують у взаємозв'язку з фізичним та психічним здоров'ям [17] тощо.

Таким чином, згідно з дослідженнями вчених (О. Єжова, Г. Бєлєнька, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Дубогай, Е. Вільчковський, Т. Круцевич та ін.), формування здорового способу життя дітей дошкільного віку необхідно здійснювати в аспекті актуалізації виховання здоров'язбережувальної поведінки.

Г. Нопс (H. Knoops) зазначає, що «радість від руху може мати різні форми» [19]. Дослідник визначив різні кольори радості від рухової активності та подав відповідні способи її активізації. На думку Г. Нопса, зелена радість виникає в змагальній діяльності, коли дитина опанувала нову рухову активність. Жовта радість виникає в руховій експериментальній діяльності, червона радість стимулюється діяльністю, яка заснована на принципі співпраці тощо [19].

Отже, на основі теоретико-методичних та практичних засад дослідження нами спроєктована структурно-функціональна модель формування здорового способу життя дітей (рис. 1).

Окреслимо деякі особливості впровадження визначеної моделі. Так, у дослідно-експериментальній роботі була використана технологія «Філософія для дітей мовою серця» (Н. Гавриш, О. Лінник [3]). Робота з дошкільниками організовувалась із урахуванням таких принципів: гуманності, урахування вікових та психологічних потреб дитини, проблемності, діалогічності, текстоцентризму, «олюдненого» знання, символізації знання, співробітництва, радісного навчання.

Окреслимо особливості впровадження принципу гуманізації в роботу з дошкільниками. На думку вчених [2; 4; 6; 7; 9; та ін.], організація фізкультурно-оздоровчої діяльності повинна ґрунтуватися на розумінні цінностей, які дитина отримує через фізичну активність. Так, дошкільникам були запропоновані рухові вправи на взаємодію та співпрацю («червона радість» рухової активності за Н. Нопс). Визначені вправи спрямовані на формування в дошкільників уявлення про те, що спільна діяльність призводить до взаємного збагачення та покращення результатів. Фізичні вправи, які були використані в експериментальній роботі також були спрямовані на формування позитивного іміджу рухової діяльності. Також у роботу з дошкільниками були включені елементи вправ, які розвивають відповідальність та почуття обов'язку (вправи «Збереження скарбу», «Спільний шлях» тощо).

Наведемо етапи проведення вправи «Спільний шлях»:

1. Розміщення різноманітного інвентарю (мати, обручі, гімнастичні палиці тощо) для створення «шляху» посередині робочого простору. Об'єднання учасників у пари, кожна з яких буде починати з протилежних кінців «шляху».

2. Кожна пара отримує завдання пройти «шлях» разом певним видом основних рухів, тримаючись за руки. У кінці маршруту діти мають обрати рисунок, який відображав спосіб їх пересування, та скласти відповідний рисунок зі спортивного інвентарю.

3. Рефлексія (обговорення після вправи) із підкресленням важливості взаємопідтримки, емпатії та співпереживання під час виконання завдань. Відповідь дітей на запитання, чи відчували вони підтримку від свого партнера та як вони самі допомагали.

Наведемо приклад ігрового сценарію

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

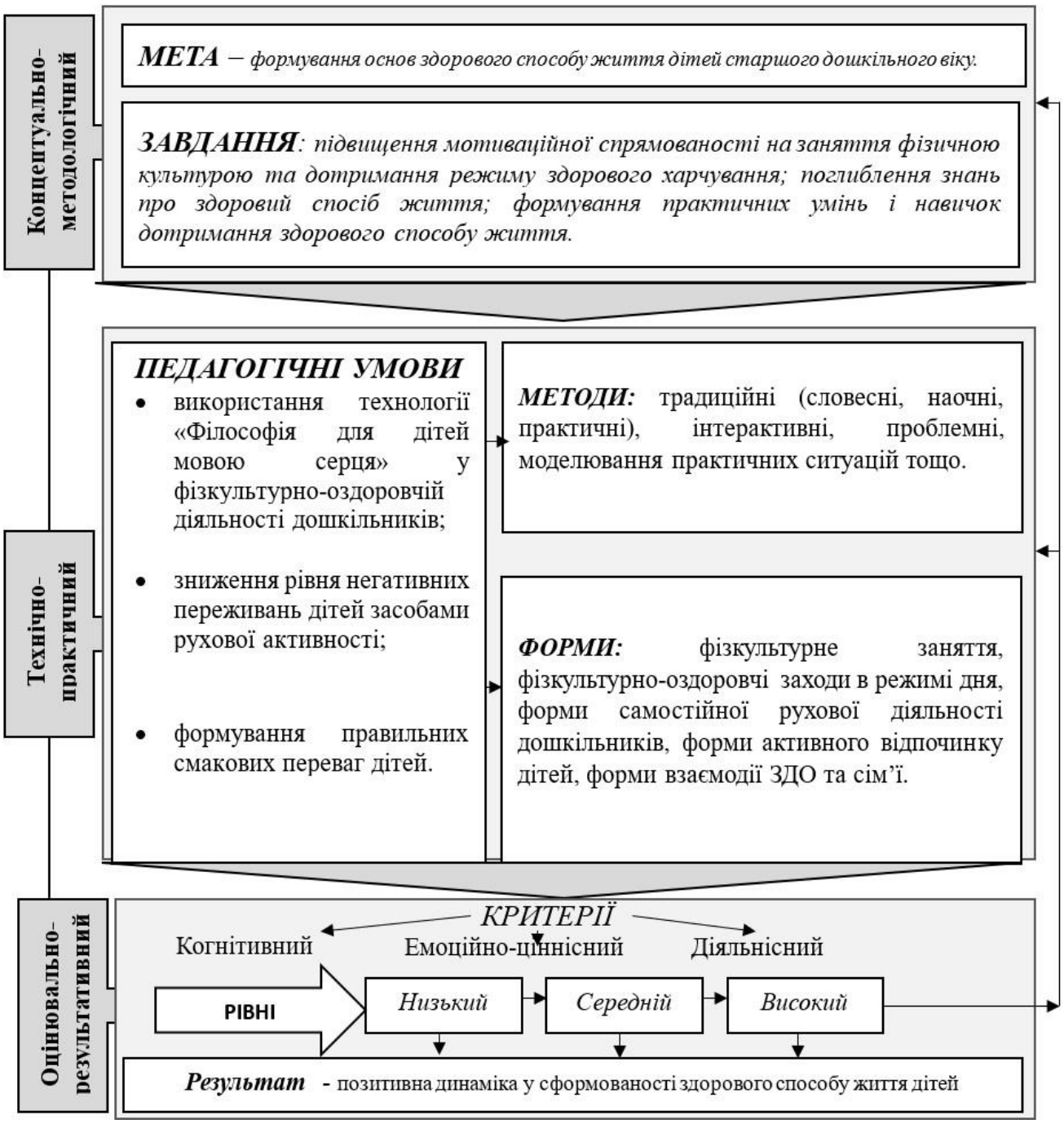

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування основ здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку

«Збереження скарбу» (фізкультурна розвага «Пригода кличе»). Етапи організації ігрової взаємодії:

1. Утворення команд скарбошукачів, які повинні знайти й зберегти скарб. Скарб – це невелика коробка з рисунками здорового харчування.

2. Розподіл ролей. Кожен учасник отримує роль у команді, наприклад, дослідник, навігатор, захисник скарбу тощо.

3. Розташування скарбу. Розміщення скарбу в центрі приміщення й розташування

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

навколо нього різних перешкод (обручі, гімнастичні лави, конуси тощо).

4. Узаємодія та взаєморозуміння. Діти повинні співпрацювати та взаємодіяти, щоб пройти кожну перешкоду та дістатися скарбу. Наприклад, якщо дослідник не може подолати перешкоду самостійно, інші члени команди можуть надати допомогу чи дати пораду.

5. Обговорення після гри.

Наведемо приклад вправи «Творча гімнастика» («жовта радість» рухової активності за Н. Нопс): вибір рухових дій (стрибки на місці, притупування, крок із підскоком, крок галопом тощо); поєднання рухових дій у певній комбінації; виконання комплексу.

Окреслимо особливості впровадження принципу текстоцентризму на прикладі заняття «Пригода в Казковому лісі». Опишемо вправу «Лісове перехрестя»: створення майданчика, який поділений на «лісові доріжки»; діти мають пройти це «лісове перехрестя», виконуючи різноманітні рухи на кожній доріжці. Наприклад, на одній доріжці – стрибки, як кролик, на іншій – прогинання, як ведмідь, тощо. У процесі проходження «лісової доріжки» діти мали обирати малюнки з корисною їжею та залишати зі шкідливою. Кожна доріжка представляла різний регіон лісу з казок.

Опишемо використання принципу символізації знання у фізкультурно-оздоровчій діяльності в контексті визначеної педагогічної умови:

1. Візуалізація фізкультурних вправ та рухів за допомогою яскравих малюнків або схем, що допомагають дітям легше розуміти та запам'ятовувати правильні техніки виконання рухів.

2. Застосування символів та образів. Використання символів та образів, що асоціюються із конкретними фізичними вправами. Наприклад, символ серця може використовуватися для позначення вправ, спрямованих на підтримання здоров'я серця тощо.

Принцип радісного навчання, зумовлений реалізацією попередніх принципів, передбачає створення в кожному виді фізкультурно-оздоровчої діяльності емоційної атмосфери піднесення, переживання радості за власні відкриття та успіхи («блакитна радість» рухової активності).

Висновки. Отже, рухова активність є основною біологічною потребою організму дитини та ключовим фактором у формуванні здорової особистості, що сприяє фізичному, емоційному та соціальному розвитку, а також установлює фундамент для активного та здорового життя людини. Рухова активність виступає ключовим фактором у зміцненні здоров'я дітей, сприяючи розвитку моторних умінь, покращенню фізіологічних функцій та підвищенню стійкості організму до захворювань. Упровадження інтегрованих програм фізичної активності та виховання здоров'язбережувальної поведінки дозволяє закласти основу для гармонійного розвитку дитини та сприяє формуванню відповідального ставлення до власного здоров'я в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція / авт. кол.: Байєр О., Безсонова О., Брежнєва О., Гавриш Н. та ін. Київ, 2021. 38 с. https://lnk.ua/YNgodKRNZ
2. Вільчковський Е., Денисенко Н. Організація рухового режиму дітей 5-10 років у закладах освіти. Харків: Майдан, 2015. 228 с.
3. Гавриш Н., Ліннік О. Філософія для дітей мовою серця: методичний посібник. Київ: Слово, 2013. 168 с. https://lnk.ua/pVJ5QOveP

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

4. Гончаренко М. С., Бойчук Ю. Д. Екологічна валеологія: словник-довідник. Харків, 2007. 275 с.
5. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія та практика. Київ: Олімпійська література, 2009. 279 с.
6. Єрмакова Т., Цеслицька М., Мушкета Р. Формування здорового способу життя старшокласників: теорія і практика: монографія. Познань: Європейський інститут спорту та освіти, 2018. 204 с. https://lnk.ua/xVmBL5GNv
7. Загородня Л. П., Тітаренко С. А., Барсуковська Г. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку. Суми: Університетська книга, 2011. 124 с.
8. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради України від 02.04.2022 № 2628-III / Верховна Рада України. Київ, 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text. 20 (дата звернення: 09.10.2024).
9. Курок О. І., Хлус Н. О., Тітаренко С. А. Рухливі та спортивні ігри для дітей дошкільного віку. Вінниця: Твори, 2023. 204 с. https://lnk.ua/Y4Qv8Yle9
10. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016 (дата звернення: 13.08.2024).
11. Оржеховська В. М., Єжова О. О. Здоровий спосіб життя: навч.-метод. посіб. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 188 с.
12. Федько О. Формування систем суспільних цінностей з покращення індивідуального та популяційного здоров'я в Україні: автореф. дис. … д-ра наук з державного управління. Київ, 2012. 38 с. https://lnk.ua/geqrqvBV5
13. Хлус Н. Оптимізація рухової активності дітей старшого дошкільного віку у процесі туристично-оздоровчої діяльності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць* / ред. кол.: В. М. Костюкевич та ін. Вінниця: Твори, 2023. С. 85-93. https://lnk.ua/LVbrMmmVy
14. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. Ч. 1. 272 с. https://lnk.ua/wVljnB84P
15. Fernández-García R., Zurita-Ortega F., Melguizo-Ibáñez E., Ubago-Jiménez J.L. Physical activity as a mediator of stress, anxiety and depression on well-being in physical education teachers. *Journal of Human Sport and Exercise*. 2024. № 19(1). P. 117-129. URL: https://doi.org/10.14198/jhse.2024.191.10 (дата звернення: 21.08.2024).
16. González-Gross M., Gómez-Lorente J. J., Valtueña J., Ortiz J. C., Meléndez A. The «healthy lifestyle guide pyramid» for children and adolescents. *Nutrición Hospitalaria*. 2008. Vol. 23, núm. 2. P. 159-168. https://lnk.ua/xNK6qaQV8
17. Høyer-Kruse J., Elmose-Østerlund K. Associations of types of physical activity with self-rated physical and mental health in Denmark. *Preventive Medicine Reports*. 2024. Vol. 37. URL: https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2023.102557 (дата звернення: 27.08.2024).
18. Jiang S., Ng JYY, Chong K.H, Peng B., Ha A.S. Effects of eHealth Interventions on 24-Hour. *Movement Behaviors Among Preschoolers: Systematic Review and Meta-Analysis.* 2024. Vol. 26. URL: https://www.jmir.org/2024/1/e52905/ (дата звернення: 05.08.2024).
19. Knoops H.H. Leg, Læring, Kreativitet – Hvorfor glade børn lærer mere. København: Aschehoug, 2011. 159 с.
20. Riegel B., Moser D.K. Healthy Lifestyle Behaviors: The Importance of Individual and Population Approaches. *The Journal of Cardiovascular Nursing*. 2014. Vol. 29. Issue 6. P. 473-475. https://lnk.ua/q46K0r8eJ
21. Schulenkorf N., Siefken K. Managing sport-for-development and healthy lifestyles: The sport-for-health model. *Sport Management Review*. 2019. Vol. 22. Issue 1. P. 96-107. https://doi.org/10.1016/J.SMR.2018.09.003
22. Trávniček M., Vrbas J. Healthy lifestyle and spring sojourn in nature. Outdoor Education and its Inclusion into Teaching at PdF MU: Support for the Use of *Technology and the Implementation of Research Activities in the Undergraduate Education of Future Teachers* / Masarykova univerzita nakladatelství. 2021. P. 11-129. URL: https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=1227528

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

References

1. Bayer, O., Bessonova, O., Brezhnieva, O., & Havrysh, N. (2021). ***Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity): nova redaktsiia*** [Basic component of preschool education (State standard of preschool education): new edition]. Kyiv. https://lnk.ua/YNgodKRNZ [in Ukrainian].
2. Vilchkovskyi, E., & Denysenko, N. (2015). ***Orhanizatsiia rukhovoho rezhymu ditei 5-10 rokiv u zakladakh osvity*** [Organization of motor activity of children aged 5-10 in educational institutions]. Kharkiv: Maidan. [in Ukrainian].
3. Havrysh, N., & Linnik, O. (2013). ***Filosofiia dlia ditei movoiu sertsia: metodychnyi posibnyk*** [Philosophy for children in the language of the heart: Methodological guide]. Kyiv: Slovo. https://lnk.ua/pVJ5QOveP [in Ukrainian].
4. Honcharenko, M.S., & Boichuk, Yu.D. (2007). ***Ekolochna valeolohiia: slovnyk-dovidnyk*** [Ecological valeology: Dictionary-reference]. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Dutchak, M. V. (2009). ***Sport dlia vsikh v Ukraini: teoriia ta praktyka*** [Sport for all in Ukraine: theory and practice]. Kyiv: Olimpiiska literatura. [in Ukrainian].
6. Yermakova, T., Tseslytska, M., & Mushketa, R. (2018). ***Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia starshoklasnykiv: teoriia i praktyka: monohrafiia*** [Formation of a healthy lifestyle of high school students: Theory and practice: monograph]. Poznan: Yevropeiskyi instytut sportu ta osvity. https://lnk.ua/xVmBL5GNv [in Ukrainian].
7. Zahorodnia, L. P., Titarenko, S. A., & Barsukovska, H. P. (2011). ***Fizychne vykhovannia ditei doshkilnoho viku*** [Physical education of preschool children]. Sumy: Universytetska knyha. [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy «Pro doshkil'nu osvitu» [The Law of Ukraine «On Preschool Education»] (2023). Zakonodavstvo Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2001, № 49, st.259). Redaktsiia vid 31.03.2023, pidstava – 2849-IX. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text [in Ukrainian].
9. Kurok, O. I., Khlus, N.O., & Titarenko, S. A. (2023). ***Rukhlyvi ta sportyvni ihry dlia ditei doshkilnoho viku*** [Active and sports games for preschool children]. Vinnytsia: Tvory. https://lnk.ua/Y4Qv8Yle9 [in Ukrainian].
10. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Natsionalnu stratehiiu z ozdorovchoi rukhovoi aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku «Rukhova aktyvnist – zdorovyi sposib zhyttia – zdorova natsiia»» [Decree of the President of Ukraine «On the National strategy for healthy physical activity in Ukraine for the period until 2025 «Physical activity – healthy lifestyle – healthy nation»»] (2016). Zakonodavstvo Ukrainy (Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 9 liutoho 2016 roku № 42/2016). Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016. [in Ukrainian].
11. Orzhekhovska, V. M., & Yezhova, O. O. (2010). *Zdorovyi sposib zhyttia* [Healthy lifestyle: Teaching and methodological guide]. Sumy: Vydavnytstvo SumDPU imeni A. S. Makarenka. [in Ukrainian].
12. Fedko, O. (2012). *Formuvannia system suspil'nykh tsinnostei z pokrashchennia indyvidual'noho ta populiatsiinoho zdorov'ia v Ukraini: avtoref. dys. doktora nauk z derzhavnoho upravlinnia* [Formation of systems of public values for improving individual and population health in Ukraine: Doctoral dissertation abstract in public administration]. https://lnk.ua/geqrqvBV5 Kyiv.
13. Khlus, N. (2023). Optymizatsiia rukhovoi aktyvnosti ditei starshoho doshkilnoho viku u protsesi turytychno-ozdorovchoi diialnosti [Optimization of physical activity of older preschool children in the process of tourist and health activities]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii – Physical Culture, Sports and Nation's Health* : zbirnyk naukovykh prats, 85-93. https://lnk.ua/LVbrMmmVy [in Ukrainian].
14. Shyian, B. M. (2006). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv* [Theory and methodology of physical education of schoolchildren]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. Ch. 1. https://lnk.ua/wVljnB84P [in Ukrainian].

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

15. Fernández-García, R., Zurita-Ortega, F., Melguizo-Ibáñez, E., & Ubago-Jiménez, J. L. (2024). Physical activity as a mediator of stress, anxiety and depression on well-being in physical education teachers. *Journal of Human Sport and Exercise*, 19(1), 117-129. Retrieved from: https://doi.org/10.14198/jhse.2024.191.10.
16. González-Gross, M., Gómez-Lorente, J. J., Valtueña, J., Ortiz, J. C., & Meléndez, A. (2008). The «healthy lifestyle guide pyramid» for children and adolescents. *Nutrición Hospitalaria*, 23 (2), 159-168. Retrieved from: https://lnk.ua/xNK6qaQV8
17. Høyer-Kruse, J., & Elmose-Østerlund, K. (2024). Associations of types of physical activity with self-rated physical and mental health in Denmark. *Preventive Medicine Reports,* 37. Retrieved from: https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2023.102557
18. Jiang, S., Ng, JYY, Chong, K. H, Peng, B., Ha, A. S. (2024). Effects of eHealth Interventions on 24-Hour. *Movement Behaviors Among Preschoolers: Systematic Review and Meta-Analysis,* 26. Retrieved from: https://www.jmir.org/2024/1/e52905/.
19. Knoops, H. H. (2011). *Leg, Læring, Kreativitet – Hvorfor glade børn lærer mere.* København: Aschehoug.
20. Riegel, B., & Moser, D. K. (2014). Healthy lifestyle behaviors: The importance of individual and population approaches. *The Journal of Cardiovascular Nursing*, 29(6), 473-475. https://lnk.ua/q46K0r8eJ
21. Schulenkorf, N., & Siefken, K. (2019). Managing sport-for-development and healthy lifestyles: The sport-for-health model. *Sport Management Review,* 22(1), 96-107. https://doi.org/10.1016/J.SMR.2018.09.003
22. Trávniček, M., & Vrbas, J. (2021). Healthy lifestyle and spring sojourn in nature. *Outdoor Education and its Inclusion into Teaching at PdF MU: Support for the Use of Technology and the Implementation of Research Activities in the Undergraduate Education of Future Teachers,* 11-129. Retrieved from: https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=1227528.

Статтю надіслано до редколегії 02.10.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Наталя Пахальчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-7098-3821 natalia.pakhalchuk@vspu.edu.ua

Тетяна Кривошея, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-3598-3724 tetiana.kryvosheya@vspu.edu.ua

Анастасія Вербська, студентка 2 курсу магістратури, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна nverbska@gmail.com

About the Authors

Natalia Pakhalchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Preschool Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-7098-3821 natalia.pakhalchuk@vspu.edu.ua

Tetiana Kryvosheya, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Preschool Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-3598-3724 tetiana.kryvosheya@vspu.edu.ua

Anastasiia Verbska, Second-year Master's student Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine nverbska@gmail.com

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

УДК 373.2.091.33:793.7]:81’233

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-36-46

Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами гейміфікації

Катерина Колеснік, Людмила Іщенко, Інна Карук

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті розкрито особливості формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами гейміфікації. Здійснено дефінітивний аналіз понять «мовленнєва компетентність», «граматична правильність мовлення», «гейміфікація», «дидактична гра». Звернено увагу на проблеми розвитку граматичної будови мови в дітей. Авторами статті з’ясовано зміст і завдання граматичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами гейміфікації з урахуванням психолого-педагогічних напрацювань з проблеми та творчого педагогічного досвіду.

Доведено, що основними завданнями формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку є: практичне засвоєння дітьми морфологічної системи української мови; ознайомлення з словотвірними нормами; оволодіння синтаксисом української мови.

Проаналізовано вимоги щодо проведення дидактичних ігор. Наведено приклади дидактичних ігор, до яких можна залучати дітей старшого дошкільного віку на заняттях і в повсякденному житті.

Представлено експериментальне дослідження щодо виявлення рівня сформованості граматичної правильності мовлення в старших дошкільників (група № 9 «Білосніжка та 7 гномів» (32 дітей) Комунального закладу «ДНЗ 30 ВМР») засобами гейміфікації. Під час експерименту виявлено, що лише незначна частина дітей має високий рівень граматичної правильності мовлення. Це підтверджує актуальність та важливість формування граматичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Доведено, що систематичне використання дидактичних ігор на мовленнєвій основі сприяє глибокому й міцному засвоєнню мовного матеріалу, розумінню граматичної структури мовлення. Це, безсумнівно, забезпечить мовленнєвий розвиток в старших дошкільників, їхнє чуття мови.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, граматична правильність мовлення, гейміфікація, дидактична гра, діти старшого дошкільного віку.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 373.2.091.33:793.7]:81’233

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-36-46

Formation of speech grammatical correctness in children of older preschool age using gamification

Kateryna Kolesnik, Liudmyla Ishchenko, Inna Karuk

Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article reveals the peculiarities of the formation of grammatical correctness of speech in older preschool children by means of gamification. A definitive analysis of the concepts «speech competence», «grammatical correctness of speech», «gamification», «didactic game» was carried out. Attention is drawn to the problems of the development of the grammatical structure of speech in children. The authors of the article clarified the content and tasks of grammatical competence in older preschool children by means of gamification, taking into account psychological and pedagogical work on the problem and creative pedagogical experience.

It has been proven that the main tasks of forming the grammatical correctness of the speech of preschool children are: practical assimilation of the morphological system of the Ukrainian language by children; familiarization with word formation rules; mastering the syntax of the Ukrainian language.

The requirements for conducting didactic games were analyzed. Examples of didactic games that can be used to involve older preschool children in classes and in everyday life are given.

An experimental study is presented to identify the level of formation of grammatical correctness of speech in older preschoolers (group № 9 «Snow White and 7 Dwarfs» (32 childrens) of the Communal Institution «institution of preschool education 30») by means of gamification. During the experiment, it was found that only a small part of the children has a high level of grammatical correctness of speech. This confirms the relevance and importance of forming grammatical competence in older preschool children.

It has been proven that the systematic use of didactic games based on speech contributes to deep and solid assimilation of language material, understanding of the grammatical structure of speech. This will undoubtedly ensure speech development in older preschoolers, their sense of language.

Keywords: speech competence, grammatical correctness of speech, gamification, didactic game, older preschool children.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми. Сьогодні актуальним є питання модернізації освітньої політики, зокрема в галузі дошкільної освіти. Для стабільного розвитку та якісних змін у національній освітній системі важливо оновити зміст, форми, методи та інструменти навчання, виховання й розвитку дітей дошкільного віку, враховуючи вимоги Базового компонента дошкільної освіти та програм розвитку дитини.

Одне з головних завдань, яке стоїть перед вихователями закладів дошкільної освіти, зорієнтоване на формування мовної особистості дитини дошкільного віку, оволодіння нею українською мовою як засобом спілкування й самовираження, усвідомлення функції кожної мовної одиниці, доцільне вживання її в усному й писемному мовленні. Дошкільна лінгводидактика сприяє інтеграції різних сфер та напрямків діяльності дитини, маючи на меті виховання активної мовленнєвої особистості [1, с.5]. Дошкільна лінгводидактика сприяє інтеграції різних сфер та напрямків діяльності дитини, маючи на меті виховання активної мовленнєвої особистості [1, с. 5].

Питання формування граматичної правильності мовлення в старших дошкільників обумовлені Базовим компонентом дошкільної освіти України та Законами України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту». Оскільки мова стає об'єктом вивчення вже на етапі навчання в закладі дошкільної освіти, у цей період важливо формувати в дітей свідоме ставлення до усного мовлення як до частини мовної дійсності.

Науковці приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей. Мовленнєва компетентність є однією з ключових базових характеристик особистості, яка формується на етапі дошкільного дитинства (А. Богуш [3], Н. Гавриш [6], І. Ткаченко [13] та ін.).

Дослідники дитячого мовлення зазначають, що дитину практично ніхто спеціально не навчає правил використання мови, проте вона спроможна інтуїтивно, за еталонами мовлення дорослих опанувати цей складний механізм розуміння дійсності за досить короткий термін [12, с. 103].

Проблема формування граматичної правильності мовлення старших дошкільників є досить складною та багатоаспектною. Цим питанням займалися лінгвісти, психолінгвісти, педагоги, методисти, психологи та дефектологи (А. Богуш [3; 4], Н. Гавриш [6], Л. Калмикова [12], Г. Калмиков [12], І. Лапшина [11], Н. Харченко [12] та ін.). Багато досліджень зосереджено на вивченні психологічних особливостей та закономірностей формування граматично правильного мовлення (Л. Калмикова [12], Г. Калмиков [12], І. Лапшина [11], Н. Харченко [12] та ін.).

Використання гейміфікації як одного із засобів навчання української мови й формування в дітей граматичної правильності мовлення в закладах дошкільної освіти досліджували Т. Видахвевич [5], О. Дмитренко [7], Т. Котик [4], А. Кошель [7], І. Лапшина [11] та ін.

Вибір теми обґрунтований соціальною важливістю оволодіння мовою як засобом комунікації та пізнання, а також низьким рівнем мовленнєвих навичок дошкільників і недостатнім вивченням цієї проблеми з теоретичного та практичного погляду.

Мета статті – розкрити особливості впровадження гейміфікації як засобу формування граматичної компетентності старших дошкільників в освітній процес закладу дошкільної освіти та презентувати результати формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння українською мовою є одним з найважливіших досягнень дитини в дошкільному віці. Формування граматичної структури мовлення дитини є ключовою умовою її повноцінного мовленнєвого розвитку.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

У Державному стандарті дошкільної освіти зазначається, що мовленнєва компетентність передбачає здатність дитини висловлювати свої думки, почуття та ідеї в будь-якій формі мовного висловлювання, використовуючи як вербальні, так і невербальні засоби [2]. Мовленнєва компетентність охоплює фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний і монологічний компоненти, підкреслюючи їхню взаємозалежність та взаємозумовленість [2, с. 18].

Навчання мови та розвиток мовлення дітей не обмежуються лише мовленнєвою діяльністю, застосуванням та використанням мовної системи, одним із компонентів реалізації якої є граматична правильність мовлення. Автори підручника А. Богуш, Н. Гавриш «Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах», стверджують: «граматична правильність мовлення – неусвідомлене вживання граматичних форм рідної мови згідно із законами й нормами граматики (рід, число, відмінок, клична форма тощо), чуття граматичної форми, наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних норм» [4, с. 194].

Діти дошкільного віку набувають граматичної компетентності під час засвоєння граматичних норм української мови, тобто впродовж оволодіння морфологічної й синтаксичної будови мови. Розвиток морфологічної та синтаксичної систем мови в дітей проходить у тісному зв'язку. Виникнення нових форм слова сприяє ускладненню структури речення, а застосування певної структури речення в усному мовленні одночасно закріплює граматичні форми слів [13, с. 113].

На основі певного рівня когнітивного розвитку дитини формується граматична будова мовлення (словозміна, синтаксична структура речення) [13, с. 113]. Граматична правильність мовлення – це вміння від однієї форми утворювати форми множини й однини, теперішнього, минулого й майбутнього часу; відмінювати слова за відмінками та особами; уживати слова із суфіксами та без них; засвоїти рід іменників, кличну форму іменників; самостійно утворювати граматичні форми за аналогією; будувати різні типи речень (прості, складні, складнопідрядні, складносурядні) [9].

Основними завданнями формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку є:

– практичне засвоєння дітьми морфологічної системи української мови;
– оволодіння синтаксичною стороною мови;
– ознайомлення з окремими нормами утворення форм слів – словотвору [9, с. 145].

Дослідниці А. Богуш та Н. Маліновська зауважують, що граматична правильність мовлення дітей – це практичне дотримання дітьми в процесі спілкування основних граматичних норм рідної мови без вивчення правил відповідно до вимог програми певної вікової категорії дітей [3, с. 29].

Завданнями формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку є:

ознайомлення дошкільників із граматичними формами різних частин мови (рід, число, відмінок тощо);

– опанування правильною зміною форм слів (закінчення під час відмінювання слів, чергування голосних і приголосних звуків в основі слів, узгодження лексем у реченні, зміна наголосів, невідмінювані слова тощо).
– засвоєння форми кличного відмінка в українській мові;
– засвоєння основних способів словотворення;
– формування орієнтації дитини на звуковий бік слова;
– удосконалення синтаксичного боку мовлення (засвоєння різних типів речень зі

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

сполучними словами й сполучниками; речення з прямою мовою; ускладнене однорідними членами речення; правильна побудова синтаксичних конструкцій;
– формування уміння висловлювати власну думку;
– формування граматичного чуття української мови, чуття помилок, мови, зачатків самокорекції, самоконтролю та взаємоконтролю [3, с. 29].

Для ефективного формування граматичної правильності мовлення важливо керуватися закономірностями, правилами та принципами засвоєння теоретичних знань, організацією знань у мисленні й пам'яті дитини, а також застосуванням методів і прийомів для розвитку пізнавальних здібностей старших дошкільників.

Важливим методом розвитку пізнавальних здібностей старших дошкільників є процес ігрової діяльності або гейміфікації, який полягає в застосуванні ігрових елементів і механізмів у неігровому середовищі з метою підвищення ефективності сприйняття матеріалу дітьми та їхньої зацікавленості в освітньому процесі [5, с. 156].

Застосування гейміфікації на заняттях з розвитку мовлення в закладах дошкільної освіти є важливим, оскільки засоби, прийоми та методи, що використовуються під час ігор, підвищують ефективність засвоєння знань. Вони додають цікавинок до освітнього процесу, що, у свою чергу, підвищує успішність старших дошкільників і сприяє розвитку навичок командної роботи.

Ми вважаємо, що за допомогою гейміфікації можна адаптувати завдання відповідно до рівня розвитку кожної дитини. Це дозволяє забезпечити поступове ускладнення завдань, що підходять для різних тем і граматичних правил.

Варто зауважити, що саме гра є унікальним методом навчання, оскільки вона організовує дітей, впливає на їхній загальний розвиток, виховує особистість. На нашу думку, найефективнішими методами формування граматичної правильності мовлення є дидактичні ігри. Використання їх під час проведення занять сприяє розвитку зв'язного мовлення, мисленнєвих процесів і творчих здібностей, а також формує вміння вільно володіти мовою та застосовувати її в повсякденному житті. Дидактичні ігри класифікують залежно від того, яких граматичних помилок припускаються діти. Це дидактичні ігри на:
– відмінювання іменників множини в давальному відмінку (*«Чого не стало?», «Кого ти бачиш?»*);
– відмінювання іменників множини в називному відмінку (*«Що змінилося?», «Назви предмети»*);
– відмінювання іменників однини й множини в знахідному відмінку (*«Що я бачив?», «Про кого ця казка?», «Хто живе в лісі?»*);
– уживання невідмінкових іменників *(«Слухаємо музику», «Одяг взимку»*);
– відмінювання іменників, що вживаються тільки в однині або множині (*«Один і багато», «Що змінилось?»)*;
– уживання прийменників (*«Куди сховався собачка?», «Де що лежить?», «Куди покласти предмет?»*) [9].

З метою виявлення рівня сформованості граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку ми провели експериментальне дослідження в групі №9 «Білосніжка та 7 гномів» (32 дітей) КЗ «ДНЗ № 30 ВМР».

Дітям було запропоновано виконати завдання, які оцінювали за такою сукупністю балів: 40-33 бали – високий рівень, 32-24 балів – середній рівень, 23 і менше – низький рівень.

Перше завдання полягало в перевірці здатності дошкільників змінювати іменники за числами. Ми запропонували гру «*Один – багато*», де діти називали один предмет, а

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

потім повинні були назвати його у значенні багато. Слова *стіл* (столи), *кінь* (коні), *дитина* (діти) викликали найбільших труднощів у дітей.

За результатами гри: 19% дітей продемонстрували високий рівень уміння змінювати іменники за числами, вони легко справилися з завданням без допомоги педагога; у 41% старших дошкільників був середній рівень здатності змінювати іменники за числами; вони робили помилки, але намагалися їх виправити самостійно; у решти 40% дошкільників був низький рівень цих навичок; їм потрібна була значна допомога від дорослих, вони робили багато помилок і не могли їх виправити самостійно.

У другому завданні діти повинні були утворити іменники множини в родовому відмінку. Ми пропонували назвати групу предметів та відповісти на запитання «Чого не стало?». Більшість дітей допускали помилки в назві множини предметів, утворення родового відмінка викликало значні труднощі. Наприклад, вони відповідали: *окнов* (вікон), *конів* (коня), *ніса* (носа). Частина дітей узагалі не змогли утворити цю граматичну категорію для деяких слів.

Проаналізувавши результати виконання другого завдання, ми прийшли до таких висновків: 16% дітей показали високий рівень уміння утворювати іменники множини в родовому відмінку. Вони легко називали предмети на картинках, правильно визначали іменники в родовому відмінку й чітко вимовляли закінчення; 48% дошкільників мали середній рівень цих навичок. Вони також визначали предмети на картинці, але робили помилки при утворенні родового відмінка. У процесі виконання завдання дітям пропонувалися навідні запитання; у 36% дітей старшого дошкільного віку був низький рівень. У ході гри діти взагалі не могли утворити відповідні іменники множини в родовому відмінку для деяких слів. Під час гри вони постійно потребували допомоги дорослого.

Під час експериментального дослідження ми перевіряли, чи вміють діти відмінювали іменники в однині та множині. Їм було запропоновано виконати наступне завдання: «Ельза написала листа тваринам на ферму. Кому вона написала?». Труднощі в старших дошкільників виникали при відмінюванні множини в давальному відмінку, вони неправильно наголошували слова *поросятам, качкам, півням, вівцям.*

23% дітей продемонстрували високий рівень уміння утворювати іменники в давальному відмінку як в однині, так і в множині, без помилок впоравшись із завданням. У 50% дітей був середній рівень цих навичок; вони допускали помилки в процесі виконання завдання і не завжди розуміли його мету, тому потребували допомоги дорослого. У 27% старших дошкільників виявлено низький рівень. Діти старшого дошкільного віку не змогли впоратися із запропонованим завданням і потребували значної допомоги від дорослих.

У четвертому завданні дітям було запропоновано назвати, чим харчуються тварини. За результатами виконання вправи 19% старших дошкільників виявили високий рівень уміння утворювати іменники однини в орудному відмінку. Вони легко називали різні продукти, якими харчуються тварини, і згадували велику кількість різних продуктів. У 42% дітей виявлено середній рівень: вони вміли відповідати на запитання, але часто допускали помилки в закінченнях іменників, наприклад: *«Кролик харчується моркви», «Кінь харчується трави»*. Однак більшість із них здатні самостійно виправляти помилки за допомогою навідних запитань. У 39% дітей виявлено *низький рівень* уміння утворювати іменники однини в орудному відмінку. Вони або мовчали, або просто перераховували іменники. Труднощі викликало згадування продуктів, якими харчуються тварини.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

У п'ятому завданні дітям називали предмет, а їм потрібно було утворити від нього «лагідне» слово-іменник за допомогою зменшувально-пестливих суфіксів. Високий рівень уміння утворювати такі іменники виявлено в 16% старших дошкільників, які легко й без помилок справилися з завданням. У 48% дітей було визначено *середній рівень* уміння утворювати іменники із зменшувально-пестливими суфіксами. Вони змогли виконати завдання, але допускали помилки у словах *«сова – совенятко», «нога – ніжка», «кішка – кошеня», «мороз – морозець».* У 36% дітей виявлено низький рівень уміння утворювати зменшувально-пестливі суфікси іменників. Вони навіть за допомогою педагога не змогли правильно назвати запропоновані предмети лагідно.

Шосте завдання передбачало утворення назви дитинчат тварин. Дітям було запропоновано подивитися на картинку, назвати тварину та її дитинча. Після того, як дитина називала тварину, ми ставили такі запитання: *у корови хто? (теля); у собаки хто? (щеня); у вівці хто? (ягня); у кішки хто? (кошеня); у кози хто? (козеня); у свині хто? (порося); у коня хто? (лоша); у кролика хто? (кроленя).*

Високий рівень уміння утворювати назви дитинчат виявлено в 25% дітей. Вони без помилок перерахували малих тварин. Середній рівень виявлено в 42% старших дошкільників: найбільша складність для дітей була назвати дитинча коня та вівці (*коненята* замість *лоша; вівцятка* замість *ягня*). Низький рівень уміння утворювати назви дитинчат виявлено в 33% дітей. Старші дошкільники правильно назвали тільки дитинчат кішки – *кошенята.* На жаль, поняттям «*собачатко»* називали дитинча собаки, а поняттям «*маленька корівка»* дитинчат корови. І навіть за допомогою дорослого не змогли виправити свої помилки.

Сьоме завдання полягало в створенні ігрової ситуації для виявлення мовних умінь у старших дошкільників шляхом побудови зв'язних висловлювань. Дітям запропонували серію картинок, які були об'єднані сюжетом, і попросили допомогти Котові в чоботях скласти розповідь. Завдання передбачало розкладання картинок у правильній послідовності й складання за ними зв'язної розповіді.

Результати дослідження мовлення дітей старшого дошкільного віку показали, що 16% респондентів маю високий рівень сформованості граматичної правильності мовлення. Вони успішно розклали 6 картинок у правильній послідовності та склали зв'язну розповідь. Діти дотримувалися композиційної структури побудови розповіді, чітко виокремлювали всі ознаки предметів та об'єктів, зображених на картинках.

Середній рівень сформованості граматичної правильності мовлення за результатами дослідження був констатований у 59% дітей. Свої розповіді діти планували за допомогою дорослого, частково дотримувалися композиційної структури побудови тексту. Зазвичай розповідь складалася із 5-6 речень, які були простими й малообразними («*Дівчинка та хлопчик гралися на майданчику...*»). У тексті інколи виникали паузи та незначні пропуски слів. Дошкільники часто робили помилки в узгодженні слів та використанні прийменників у висловлюваннях. Найчастіше розповідь складена за допомогою вихователя та навідних запитань: – *Як ти гадаєш, як звати дівчинку? – Хлопчика? – Чим займалася дівчинка? – Чим займався хлопчик? – Що у дівчинки в руках).* Складаючи розповіді, використовували переважно прості речення, у дітей виникали заминки, паузи. При розкладанні картинок були помилки в правильній послідовності.

Низький рівень виявлено у 25% дошкільників. При виконанні цього завдання діти помилялися, розкладаючи сюжетні картинки. Дошкільникам це вдавалося лише за допо-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

могою навідних запитань вихователя (*«Що ви бачите на картинці?», «Хто зображений на картинках?», «Які дії виконують персонажі?»)*. Розповіді складалися з простого перерахування побаченого без зв'язного тексту, із довготривалими паузами та відсутністю образних виразів. Композиційна структура розповідей не відповідала сюжету картинок.

Щоб визначити рівень сформованості граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку, ми обрахували середнє арифметичне виконання всіх зрізових завдань (табл. 1): 40-33 бали – високий рівень, 32-24 балів – середній рівень, 23 і менше – низький рівень.

конані, що систематичне застосування дидактичних ігор, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок, сприятиме глибокому й стійкому засвоєнню мовного матеріалу та розумінню граматичної структури мовлення.

Для формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку ми рекомендуємо такі дидактичні ігри: *«Назви предмети», «Чого не стало?», «Що змінилось?», «Пошта», «Чого більше?», «Опиши картинку», «Що я бачив», «Плутанина», «Одягни ляльку», «Магазин іграшок», «Що я чув по радіо», «Порахуй, скільки?», «Кому що потрібно?», «Так чи не так?»* тощо. Наприклад, вихователь пропонує дітям скласти розповідь за малюнком, а почати розповідь необхідно так: «*Сергійкові одному було сумно. І ось він згадав …*».

Таблиця 1

Рівні сформованості граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Оволодіння прийомами словозміни»

Завдання	Високий (40–33 бали)	Середній (32–24 балів)	Низький (23 і менше)
Завдання 1	19%	41%	40%
Завдання 2	16%	48%	36%
Завдання 3	23%	50%	27%
Завдання 4	19%	42%	39%
Завдання 5	16%	48%	36%
Завдання 6	25%	42%	33%
Завдання 7	16%	59%	25%
Середнє арифметичне	**19%**	**47%**	**34%**

Отже, подані результати вказують на те, що лише в незначної частини дітей (19%) виявлено високий рівень сформованості граматичної правильності мовлення. Це підтверджує актуальність і важливість проблеми формування граматичної правильності в дітей старшого дошкільного віку. Ми пере-

Необхідною умовою виконання цього завдання є допоміжні запитання:

1. *Про кого згадав Сергійко, коли йому було сумно вдома?*

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

2. *Яку гру він придумав?*
3. *Як вони гралися з кошеням Муркотиком?*

Отже, формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку шляхом гейміфікації є актуальним тому, що засоби, прийоми та методи, які використовує педагог під час проведення гри, сприяють ефективності засвоєння знань, додають до освітньої діяльності елемент цікавості, тим самим підвищуючи рівень знань старших дошкільників.

Висновки. Оволодіння українською мовою як засобом спілкування є одним із найважливіших досягнень дитини в дошкільному віці. Упродовж цього періоду особливу увагу варто приділяти формуванню граматичної правильності мовлення, активно використовуючи гейміфікацію в освітньому процесі ЗДО. Під час роботи з дітьми старшого дошкільного віку вихователь має зосереджуватися на розширенні змісту ігор, формуванні навичок підтримання дружніх взаємин та різних способів рольової поведінки. Використання різноманітних прийомів роботи під час організації ігор розвиватимуть у дітей навички, які сприятимуть формуванню граматичної правильності мовлення.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів заявленої проблеми. Перспективи подальших досліджень убачаємо у формулюванні методичних рекомендацій вихователям щодо формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку на заняттях і повсякденному житті.

Список використаних джерел

1. Аніщук А. М. Дошкільна лінгводидактика: навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 246 с. http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11259
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Затверджено Наказом МОН України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: http://surl.li/qjxo (дата звернення: 17.07.2024).
3. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку: підручник для студентів педагогічних коледжів (спеціальності 012 Дошкільна освіта). Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 337 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с. https://lnk.ua/k4xJgX6Vy
5. Видахвевич Т. І., Мироненко О. В. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів шляхом гейміфікації на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка.* 2022. Вип. 44. Т. 1. С. 154-157.
6. Гавриш Н. Мовлення дітей. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання.* 2021. № 3. С. 3-8. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text
7. Кошель А. П., Дмитренко О. В. Ігрові технології в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. *Challenges in Science of Nowadays:* scientific Collection «InterConf», (28): with the Proceedings of the 6thInternational Scientific and Practical Conference. Kyiv: SPC Inter Conf, 2020. С. 27-29.
8. Любчак Л. В., Колеснік К. А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
9. Методика формування граматичної правильності мовлення у дошкільників: методичні рекомендації для вихователів. Квасилівський ЗДО. URL: https://lnk.ua/YNgod3RNZ

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. URL: https://www.google.com.ua/search?q (дата звернення: 17.07.2024).
11. Основи вітчизняної дошкільної лінгводидактики: курс лекцій: навчально-методичний посібник / укл.: І. М. Лапшина, К. А. Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2018. 272 с.
12. Психологія мовлення і психолінгвістика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; за заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ, 2008. 245 с. . https://lnk.ua/YNgod3YNZ
13. Ткаченко І. А., Кміть О. В. До проблеми формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку на основі гейміфікації. *Features of the development of modern science in the pandemic's era*: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, Berlin, Federal Republic of Germany, May 19, 2023. Berlin, Federal Republic of Germany: European Scientific Platform, 2023. P. 112-116
14. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика. Житомир: ФОП Левковець, 2022. 313 с.

References

1. Anischuk, A. M. (2011). *Doshkilna linhvodydaktyka: Navch.-metod. posib. dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv spetsialnosti «Doshkilna osvita»* [Preschool Linguodidactics: Educational and Methodological Manual for Students of Higher Educational Institutions, Specialty «Preschool Education»]. Nizhyn: Vydavnytstvo NDU im. M. Hoholia. http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11259 [in Ukrainian].
2. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity)* [Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education)]. (2021). Approved by the Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine from 12 January 2021, №. 33. : http://surl.li/qjxo
3. Bohush, A., & Malinovska, N. (2020). *Metodyka rozvytku movlennia i navchannia ridnoi movy ditei ranoho i doshkilnoho viku* [Methodology of Speech Development and Teaching the Native Language to Early and Preschool Age Children]. Kyiv: Vydavnychyi Dim «Slovo». [in Ukrainian].
4. Bohush, A. M., & Havrysh, N. V. (2015). *Doshkilna linhvodydaktyka: Teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh* [Preschool Linguodidactics: Theory and Methodology of Teaching the Native Language to Children in Preschool Educational Institutions]. Kyiv: Vydavnychyi Dim «Slovo». https://lnk.ua/k4xJgX6Vy [in Ukrainian].
5. Vydakhvevych, T. I., & Myronenko, O. V. (2022). Rozvytok zv'iaznoho movlennia molodshykh shkoliariv shliakhom heimifikatsii na urokakh ukrainskoi movy [Development of Coherent Speech in Junior Students through Gamification in Ukrainian Language Lessons]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, (44)(1), 154-157. [in Ukrainian].
6. Havrysh, N. (2021). *Movlennia ditei. Vprovadzhuiemo Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia)* [Children`s Speech. Implementing the Basic Component of Preschool Education (New Edition)]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education,* 3, 3-8. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text [in Ukrainian].
7. Koshel, A. P., & Dmytrenko, O. V. (2020). Igrovi tekhnolohii v osvitnomu protsesi zakladiv doshkilnoi osvity [Game Technologies in the Educational Process of Preschool Institutions]. *Vyklyky nauky suchasnosti – Challenges in Science of Nowadays*: scientific Collection «InterConf», (28), Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. Kyiv: SPC Inter Conf. [in Ukrainian].
8. Liubchak, L. V., & Kolesnik, K. A. (2017). *Metodyka orhanizatsii ihrovoi diialnosti: praktykum*[Methodology of Organizing Play Activities: Practical Guide]. Vinnytsia: TsOP «Dokument Prynt». [in Ukrainian].
9. *Metodyka formuvannia hramatychnoi pravyl'nosti movlennia u doshkilnykiv: Metodychni*

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

rekomendatsii dlia vykhovateliv [Methodology for Forming Grammatical Accuracy of Speech in Preschoolers: Methodical Recommendations for Educators]. Kvasylivskyi ZDO. Retrieved from: https://lnk.ua/YNgod3RNZ [in Ukrainian].

10. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku:* Skhvaleno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25 chervnia 2013 roku №344/2013 [National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Approved by the Decree of the President of Ukraine from 25 June 2013, №. 344/2013]. Retrieved from: https://www.google.com.ua/search?q [in Ukrainian].
11. Lapshyna, I. M., & Kolesnik, K. A. (2018). *Osnovy vitchyznianoi doshkilnoi linhvodydaktyky: kurs lektsii* [Fundamentals of Domestic Preschool Linguodidactics: Lecture Course]. Vinnytsia: VDPU. [in Ukrainian].
12. Kalmykova, L. O., Kalmykov, H. V., Lapshyna, I. M., & Kharchenko, N. V. (2008). *Psykholohiia movlennia i psykholinhvistyka* [Speech Psychology and Psycholinguistics]. Edited by L. O. Kalmykova. Kyiv. https://lnk.ua/YNgod3YNZ [in Ukrainian].
13. Tkachenko, I. A., & Kmit, O. V. (2023). Do problemy formuvannia hramatychnoi pravyl′nosti movlennia ditei doshkilnoho viku na osnovi heimifikatsii [On the Issue of Forming Grammatical Accuracy of Speech in Preschool Children Based on Gamification]. *Features of the Development of Modern Science in the Pandemic's Era – Osoblyvosti rozvytku suchasnoi nauky v epokhu pandemii*: collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, May 19, 2023. Berlin, Federal Republic of Germany: European Scientific Platform. [in Ukrainian].
14. Fedorova, M. A. (2022). *Doshkilna linhvodydaktyka* [Preschool Linguodidactics]. Zhytomyr: FOP Levkovets. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 24.09.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Катерина Колеснік, докторка філософії (PhD), доцентка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-8928-4377
katrinkolesnik1@gmail.com

Людмила Іщенко, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0003-3382-4148
liskra118@gmail.com

Інна Карук, докторка філософії (PhD), старша викладачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9626-9589
karuk.i@ukr.net

About the Authors

Kateryna Kolesnik, Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Department of Preschool Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine, ORCID iD: 0000-0001-8928-4377
katrinkolesnik1@gmail.com

Liudmyla Ishchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Preschool Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0003-3382-4148
liskra118@gmail.com

Inna Karuk, Doctor of Philosophy (PhD), Senior Lecturer of the Department of Preschool Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0001-9626-9589
karuk.i@ukr.net

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

INNOVATIVE APPROACHES TO TRAINING SPECIALISTS IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

УДК 378.091.33:[373.2.016:33]

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-47-56

Використання інноваційних методів у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників

Олена Колосова

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті презентовано шляхи використання інноваційних методів у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників. Визначено сутність понять «економічне виховання дітей дошкільного віку», «економічна освіта», «фінансово-економічна грамотність дітей дошкільного віку» з позиції досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Визначено, що здійснення економічного виховання дітей дошкільного віку передбачає належну професійну підготовку майбутніх вихователів. Схарактеризовано важливість застосування в процесі формування основ фінансово-економічної грамотності в дошкільників інноваційних методів. Проаналізовано використання інноваційних методів як засобу формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників, зокрема ігор економічного спрямування: сюжетно-рольових, розвивально-дидактичних, ситуативних, ігор-стратегій; вікторин, створення коміксів реклами продуктів, застосування ІКТ-технологій. У дослідженні продемонстровано розробки практичних завдань здобувачами вищої освіти бакалавра інноваційних методів навчання дітей дошкільного віку. Доведено ефективність запропонованих інтерактивних методів з формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів.

Ключові слова: економічне виховання, фінансово-економічна грамотність дошкільників, майбутні вихователі, інноваційні методи.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.091.33:[373.2.016:33]

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-47-56

Use of innovative methods in the process of training future educators to form the foundations of preschoolers' financial and economic literacy

Olena Kolosova

Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article presents the ways of using innovative methods in the process of training future educators to form the foundations of financial and economic literacy of preschool children. The essence of the concepts of «economic education of preschool children», «economic education», «financial and economic literacy of preschool children» is defined from the point of view of research of both domestic and foreign scientists. It is determined that the implementation of economic education of preschool children requires proper professional training of future educators. The importance of applying innovative methods in the process of forming the basics of financial and economic literacy in preschoolers is characterised. The use of innovative methods as a means of forming the foundations of financial and economic literacy of preschoolers, in particular, economic games: role-playing, developmental and didactic, situational, strategy games; quizzes, creation of comics advertising products, use of technologies, is analysed. The study demonstrates the development of practical tasks by bachelor's degree students of innovative methods of teaching preschool children. The effectiveness of the proposed interactive methods for the formation of the basics of financial and economic literacy of preschoolers in the process of professional training of future educators is proved.

Keywords: economic education, financial and economic literacy of preschoolers, future educators, innovative methods.

Постановка проблеми. У контексті європейських вимог щодо модернізації освітньої діяльності України велика увага приділяється економічній освіті молодого покоління. Економічна освіта майбутніх громадян є важливою з кількох ключових причин, які стосуються як особистого розвитку, так і суспільного добробуту, оскільки допомагає усвідомленню базових фінансових понять та процесів, таких як бюджетування, заощадження, інвестування, кредитування тощо. Завдяки цьому громадяни можуть приймати обґрунтовані фінансові рішення, що сприяють їхній фінансовій стабільності та захищеності. Грамотний аналіз економічної інформації дозволяє враховувати ризики й можливості для ухвалення обґрунтованих рішень у різних сферах життя – від особистого фінансування до вибору кар'єри та планування майбутнього.

Економічні знання стимулюють розвиток підприємницьких навичок (знаходити нові можливості для бізнесу, ефективно управляти ресурсами, розуміти ринкові механізми та правила ведення бізнесу); впливають на усвідомлення соціальної відповідальності в процесі індивідуальної економічної діяльності та її впливу на загальний добробут суспільства. Також економічні знання навчають громадян оптимізувати використання обмежених ре-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

сурсів, що стимулює ефективний розподіл праці, капіталу та природних ресурсів, що є важливим для сталого розвитку. Розуміння економічних процесів сприяє оцінці політичних програм й економічних рішень уряду громадянами та активній і свідомій їх участі в політичному житті країни. Економічно грамотні громадяни краще управляють своїми доходами та видатками, що дозволяє їм досягати фінансових цілей, забезпечувати стабільність і підвищувати рівень життя. Отже, економічна освіта має стратегічне значення для розвитку як окремої людини, так і суспільства загалом, оскільки вона сприяє підвищенню добробуту, економічної безпеки та загальної життєвої компетентності.

Проблеми економічного виховання особистості досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В. Барріс, А. Берті, К. Девіс, Г. Маршалл, Л. Магрудер, Р. Саттон, Р. Сіглер, Б. Стейсі, М. Стельмашук, А. Стросс, Р. Тейлор, Д. Томсон, П. Уеблі, Г. Фенько, К. Шуслер та ін. Так зарубіжні науковці (C. Burgoyne, P. Webley, H. Dittmar, S. Lea, A. Furnham, B. Young) важливим уважають набуття здобувачами освіти навичок економічної діяльності, а саме: як планувати бюджет, позичати гроші, економити кошти, купувати, сприймати рекламу, розуміти призначення економіки. Науково-педагогічні дослідження вітчизняних наковців (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Є. Курак, Ю. Лелюк та ін.) переконливо доводять, що усвідомлення елементарних економічних понять дітьми дошкільного віку відбувається ефективніше за умов використання засобів трудового, морального та розумового виховання. На основі аналізу їх досліджень встановлено, що економічне виховання дітей дошкільного віку є важливою складовою виховання особистості. Адже в цей період формується в дітей узагальнений образ себе як суб'єкта економічної діяльності, групи закладу дошкільної освіти, формуються основи економічної культури, ціннісне ставлення до навколишнього світу (бережливе ставлення до природних ресурсів, речей, побуту, продуктів праці людей).

На сучасному етапі розвитку суспільства кваліфікаційна підготовка майбутнього вихователя повинна передбачати його готовність до здійснення завдань економічного виховання, оскільки освітні програми багатьох країн, уключаючи Україну, усе більше акцентують увагу на розвитку фінансово-економічної грамотності на всіх рівнях освіти, починаючи з дошкільної. Це вимагає від вихователів спеціальних знань і методик, які допоможуть їм ефективно навчати дітей. Вихователі виконують ключову роль у вихованні дітей і їх підготовці до шкільного життя. Вони стають першими, хто може вплинути на розвиток основних економічних понять, таких як праця, товар, гроші, формуванню таких навичок, як критичне мислення, планування, прийняття рішень і відповідальність. Тому важливо, щоб педагоги мали відповідну підготовку для того, щоб доступно пояснювати ці поняття, розвивати відповідні вміння та навички та інтегрувати їх в освітній процес.

Особливу актуальність у зв'язку з вищезазначеним набувають завдання інтенсивної просвітницької діяльності, підготовки педагогічних кадрів закладів вищої освіти, які будуть здатні ефективно розв'язувати завдання з економічного виховання дошкільників за умов інтеграції з моральним та трудовим вихованням.

Метою статті є аналіз шляхів використання інноваційних методів у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство вимагає нових компетенцій, серед яких фінансово-економічна грамотність займає важливе місце. Уміння раціонально використовувати ресурси, планувати бюджет,

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

робити свідомі фінансові рішення стають необхідними для забезпечення добробуту сім'ї та особистої стабільності. Формування основ фінансово-економічної грамотності з раннього віку допомагає дітям краще орієнтуватися у фінансовому світі в майбутньому. Економічні знання та навички, отримані в дитинстві, створюють міцну основу для прийняття відповідальних фінансових рішень у дорослому житті.

Про важливість економічного виховання загалом, фінансово-економічної грамотності зокрема, зазначав Я. Коменський у своїй книзі «Материнська школа», у якій пропонував ознайомлювати дітей з управлінням домашнім господарством (призначення одягу, меблів, приміщень у будинку, речей) на основі трудової діяльності. На думку Ж.-Ж. Руссо, між уміннями управляти державою та господарством є прямий зв'язок, виховання відповідних умінь і навичок у дітей сприятиме в майбутньому розвитку та процвітанню країни. Й. Песталоцці вважав за необхідне розвивати в дітей економічні здібності в поєднанні з моральним та розумовим вихованням, серед яких раціональне ведення господарства (економія, бережливість, уміння визначати першочергові потреби, удосконалення власних трудових навичок тощо).

На важливості поєднання економічного виховання з трудовим і моральним наголошували К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Учені розглядали проблему споживницького ставлення в дітей до навколишнього середовища та негативні наслідки такої поведінки. Учені зазначали про важливість формування в дітей таких особистих якостей, як ощадливість, дбайливість, відповідальність через знайомство з працею батьків, заробітком грошей, із сімейним бюджетом, потребами родини, розумним користуванням речами.

А. Богуш, Н. Гавриш розглядають економічне виховання дошкільника як цілеспрямований процес узаємодії дорослого та дитини, зорієнтований на засвоєння доступних віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки [1, с. 306].

Супутніми поняттями економічного виховання є «економічна освіта» та «фінансово-економічна грамотність». Економічна освіта постає як процес і результат засвоєння економічних знань і вмінь, формування економічно значущих якостей особистості, економічного мислення та поведінки, включення в соціально-економічні відносини [2, с. 15].

Н. Грама визначає фінансово-економічну грамотність як сукупність економічних знань, умінь і навичок, володіння якими дозволяє приймати економічно виправдані рішення в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях [3, с. 59]. Дослідниця переконує, що фінансово-економічна грамотність є результатом наполегливої педагогічної праці, на яку впливають соціальний стан і рівень розвитку суспільства, сім'ї, закладу дошкільної освіти.

Як зазначалось вище, у процесі формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників важливу роль відіграють вихователі. Тому важливо, щоб педагоги мали відповідну кваліфікаційну підготовку для того, щоб ефективно здійснювати означений процес. З цією метою в освітній процес закладу вищої освіти впроваджено навчальну дисципліну «Формування в дітей дошкільного віку основ фінансово-економічної грамотності», яка забезпечує теоретичну та практичну підготовку студентів у царині економіки, допоможе їм розвинути власний потенціал, сприятиме успішності майбутньої професійної діяльності. Серед

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

завдань навчальної дисципліни важливим є вироблення в майбутніх вихователів ЗДО практичних умінь у доборі та самостійному конструюванні прийомів, методів, засобів та форм організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності дошкільників відповідно до конкретних педагогічних ситуацій під час занять та в повсякденні у фінансово-економічній сфері.

Серед сучасних методів навчання особливе місце посідають інноваційні, оскільки їх застосування в дошкільній освіті має велике значення для розвитку дітей. Адже ці методи не лише сприяють кращому засвоєнню знань, а й допомагають формувати ключові компетенції, необхідні для їхнього подальшого успіху в школі та житті. Зокрема позитивно впливають на розвиток критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту. Ці методи вимагають активної участі дитини в освітньому процесі та стимулюють її до пошуку нестандартних рішень, підвищують мотивацію до навчання, сприяють розвитку навичок спілкування, співпраці та взаємодії з іншими, дозволяють адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби кожної дитини, сприяють більш активній узаємодії між батьками та вихователями, допомагають дошкільникам підготуватися до подальшого навчання в школі. Вони розвивають такі важливі навички, як самостійність, відповідальність за свої дії та прийняття рішень, що є важливими для успішного шкільного навчання.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають практичних умінь у доборі, конструюванні та розробці інноваційних методів формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників. Розглянемо приклади практичних завдань, у процесі виконання яких здобувачі вищої освіти набувають означені знання, уміння та навички. Так, у процесі ознайомлення з темою «Засоби формування основ фінансово-економічної грамотності» студенти за допомогою застосунку «Canva» створюють макет предметно-ігрового розвивального середовища, зокрема осередок з економічного виховання (рис. 1), добирають науково-популярну, художню літературу для

Рис. 1. Макет предметно-ігрового розвивального середовища (осередок економіки)

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

вивчення економіки тощо.

Цікавою формою роботи для здобувачів вищої освіти є розробка, презентація на практичному занятті економічних ігор: сюжетно-рольових, розвивально-дидактичних, ситуативних, ігор-стратегій.

Ігри економічної спрямованості забезпечують органічне практичне входження дітей в економічні відносини. Розроблені студентами ігри для дошкільників дозволяють ознайомити їх із сімейною економікою, закріпити набуті знання про розмаїття та вичерпність природних ресурсів, про появу продуктів, товарів, учать оперувати грошима. Результатом розробки різноманітних ігор студентами є усвідомлення ними того, що ігри економічної спрямованості можуть бути як частиною занять із фінансово-економічної грамотності, з формування елементарних математичних уявлень, з ознайомлення з природою, так і використовуватися в повсякденні. Наприклад, дидактична гра «Потреби і бажання», виконана в Інтернет-застосунку, під час якої діти відносять картинки до однієї із названих категорій (рис. 2).

Сюжетно-рольові ігри, розроблені здобувачами вищої освіти, передбачали моделювання реальних життєвих ситуацій, таких як купівля-продаж, виробництво та реалізація готової продукції («Супермаркет», «Ринок», «Рекламне агентство», «Салон краси», «Кафе»).

Розробка гри-стратегії для дошкільників може бути цікавою та навчальною одночасно, оскільки дозволить дітям розвивати основи фінансово-економічної грамотності, соціальні навички та творчість. Тематика таких ігор може задіяти різні сфери громадського життя («Виліт до космосу», «Подорож до іншого міста», «Мандрівка до великого міста», «Будівельники», «Рекламне агентство», «Ательє» тощо). Наведемо приклад розробленої студентами гри-стратегії «Кафе»:

Мета гри: ознайомити дітей з базовими поняттями роботи кафе: планування, прийняття рішень, командна робота, розвивати критичне мислення, креативність, виховувати відповідальність.

Діти управляють власним кафе, де вони повинні обслуговувати клієнтів, приготувати

Рис. 2. Дидактична гра «Потреби і бажання»

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

страви та правильно використовувати ресурси, щоб кафе працювало успішно. Важливими елементами будуть: планування, вибір страв, облік ресурсів та робота в команді.

Основні навички, що розвиваються:

– фінансово-економічна грамотність (розуміння ресурсів, грошей, витрат);
– соціальні навички (уміння працювати в команді, спілкуватися);
– творчі та логічні навички (планування, вирішення проблем);
– математичні навички (рахунок, логічні зв'язки).
– Правила гри:
– Ролі гравців (кожна дитина обирає собі роль у кафе):
– шеф-кухар – готує страви (зазначає інгредієнти на картках і збирає їх для приготування страв);
– офіціант – приймає замовлення від клієнтів (картки замовлень) та передає їх кухарю;
– касир – приймає «гроші» від клієнтів (фішки, паперові гроші) та слідкує за витратами;
– менеджер – контролює роботу всього кафе, слідкує за наявністю інгредієнтів і вирішує проблеми.

Ігровий процес:

Клієнти (діти, ляльки) заходять у кафе й гравці повинні їх обслуговувати. Замовлення клієнтів представлені на картках із малюнками страв (піца, салат, напій тощо). Шеф-кухар отримує від офіціанта картки із замовленнями й повинен зібрати відповідні інгредієнти (картки або фішки). Кожна страва має певну кількість інгредієнтів. Офіціант передає готові страви клієнтам та слідкує за чергою. Касир приймає гроші та розраховується з клієнтами. Наприклад, за кожну страву клієнт віддає фішку чи монетку. Менеджер слідкує за наявністю інгредієнтів у «магазині» (поповнює запаси за гроші кафе).

Фінансовий аспект: кафе має обмежену кількість грошей (фішки або паперові гроші), які використовуються для поповнення запасів інгредієнтів у магазині. Менеджер вирішує, коли та які інгредієнти купувати.

Гра вчить базовим поняттям економіки: діти повинні стежити за витратами, рахувати прибуток та залишки ресурсів.

Часові обмеження: протягом 15 хвилин команда повинна обслужити максимальну кількість клієнтів.

Ігрові матеріали: картки із замовленнями – на кожній картці зображено страву, яку клієнт хоче замовити (піца, салат, напій); картки з інгредієнтами – зображення продуктів (помідори, сир, хліб, фрукти тощо), які потрібні для приготування страв; гроші-фішки – для розрахунків із клієнтами; ігрові фігурки або зображення клієнтів – можуть бути у формі ляльок або картинок із різними персонажами; ігровий «магазин» – зона, де діти можуть «купувати» інгредієнти.

Ускладнити гру можна через додаткові завдання, наприклад: у кафе раптово закінчилися важливі інгредієнти – команда повинна вирішити, як дістати їх швидше; клієнти з особливими замовленнями (додаткові інгредієнти, складніші страви); обмежений бюджет – треба розподілити кошти так, щоб вистачило на всі інгредієнти.

Гра може тривати, поки команда кафе не обслужить усіх клієнтів або поки не закінчаться інгредієнти. Наприкінці діти рахують свій «прибуток» і можуть обговорити, як успішно працювало їхнє кафе.

Творчого підходу, володіння ІКТ технологіями потребувала підготовка практичного завдання, яке спрямоване на формування в дошкільників бережливого ставлення до економічних ресурсів країни. Це створення інтерактивної карти (рис. 3), на якій відмічені економічні ресурси України відповідно до регіону знаходження. Символи,

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Рис. 3. Інтерактивна карта «Економічні ресурси України»

які використали студенти, є доступними для дітей дошкільного віку. До даної карти здобувачі вищої освіти розробили супровідну бесіду для дітей старшого дошкільного віку.

Цікавим методом перевірки та закріплення знань дітей дошкільного віку з економіки є вікторини. Здобувачі вищої освіти добирали доречні завдання для розробки турів вікторини, використовували Інтернет–застосунки. Наприклад, серед завдань вікторини діти мали дати визначення поняттям «бюджет», «прибутки», «витрати»; вибрати малюнок, на якому дії людини ведуть до витрат чи прибутку (рис. 4).

тичне ставлення до неї. Найефективнішим методом є саме процес створення власної реклами іграшки, страви, будь-якого предмета. Студенти також виконували означене завдання, яке сприяло розвитку креативності, навичок планування, емпатії тощо. Наведемо приклад розробленого студентами сценарію реклами дитячої іграшки «Ведмедик». Зазначимо, що за розробленим сценарієм студенти створювали комікси власноруч намальовані або за допомогою застосунка «Canva».

Назва реклами: «Твій найкращий друг – Ведмедик»

Картинка 1: Затишна дитяча кімната, ра-

Рис. 4. Завдання до вікторини

Однією з тем, з якою ознайомлюють дітей дошкільного віку, є реклама. Важливо навчити дітей розуміти призначення реклами, крионок. М'яке світло наповнює кімнату. Дівчинка 4-5 років, яка ще сонна, сидить на ліжку.

Тест: З самого ранку твій найкращий

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

друг поруч...

Картинка 2: Дівчинка обіймає великого плюшевого ведмедика, що сидить поруч.

Картинки 3-4: Гра в парку. Дівчинка гуляє в парку, ведмедик у неї на руках. Вона весело бігає, сміється, імітує політ ведмедика в повітрі.

Текст: Він завжди готовий до пригод...

Картинки 5: Казковий вечір. Дівчинка лежить у ліжку перед сном, обіймаючи ведмедика. Світло стає м'якшим, чарівне сяйво від нічника на тлі. Ведмедик ніби заспокоює її перед сном.

Текст: ...і завжди готовий охороняти твій сон.

Картинка 6: Щаслива, розслаблена дівчинка, яка закриває очі, обіймаючи ведмедика. Ведмедик «усміхається», створюючи відчуття безпеки.

Картинка 7: Великий план ведмедика.

Текст: Ведмедик – це не просто іграшка, це твій найкращий друг!

Картинка 8: Щаслива дівчинка та ведмедик.

Текст: Ведмедик. Обійми свою мрію!

Реклама має викликати в глядачів відчуття тепла, дружби та захищеності, наголошуючи на тому, що ведмедик – це не просто іграшка, а справжній друг для кожної дитини.

Отже, інноваційні методи навчання враховують сучасні тенденції у світі технологій, комунікацій та науки. Це дозволяє майбутнім вихователям опанувати ефективні методи ознайомлення дошкільників з економічною сферою, зокрема сформувати в них основи фінансово-економічної грамотності, що підготує їх до життя в умовах швидкозмінного інформаційного суспільства.

Висновки. Економічне виховання підростаючого покоління є важливим аспектом формування відповідальних і свідомих громадян, здатних ефективно діяти в умовах сучасної економіки. Знання основ фінансово-економічної грамотності допомагає дітям розвивати навички планування, прийняття рішень, відповідального ставлення до ресурсів та фінансів. Для того щоб цей процес був ефективним, необхідно застосовувати інноваційні методи навчання, які роблять економічні поняття доступними, цікавими та інтерактивними для дітей, сприяючи їх всебічному розвитку. Вони стимулюють активне залучення дитини до процесу навчання; базуються на принципі, що дитина є не пасивним споживачем знань, а активним учасником процесу пізнання, що сприяє більш глибокому розумінню матеріалу; забезпечують гнучкість, мотивацію, можливість адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб дітей, розвивають різноманітні психічні процеси, зокрема критичність мислення, креативність, сприяють їхньому всебічному розвитку та підготовці до сучасного світу.

Отже, підготовка майбутніх вихователів до формування основ фінансово-економічної грамотності дошкільників є не тільки актуальною, але й необхідною в умовах сучасного суспільства. Майбутні вихователі повинні володіти інноваційними методиками та бути готовими впроваджувати їх в освітній процес, щоб навчати дітей важливим життєвим навичкам, які допоможуть їм у майбутньому ефективно діяти в умовах ринкової економіки.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з дозвіллям у дошкільному закладі: підручник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с. https://lnk.ua/x4Lg1BwNn
1. Бойко Г. О., Танчин О. Ю. Економічне виховання старших дошкільників засобом дидактичної гри. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка.* 2022. Вип. 36. С. 14-23. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.36.11496 [in Ukrainian].
2. Грама Н. Г. Започаткування основ економічного виховання дітей дошкільного віку. *Наша школа.* 2003. № 2. С. 58-62. http://www.ndu.edu.ua/storage/2017/22_11_2017_Studzbirnik.pdf

References

2. Bohush, A. M., & Havrysh, N. V. (2010). *Metodyka oznaiomlennia ditei z dozvilliam u doshkilnomu zakladi* [Methods of familiarising children with leisure activities in preschool institutions]. Kyiv: Vydavnychyi Dim «Slovo». https://lnk.ua/x4Lg1BwNn [in Ukrainian].
3. Boiko, H.O., & Tanchyn, O.Iu. (2022). Ekonomichne vykhovannia starshykh doshkilnykiv zasobom dydaktychnoi hry [Economic education of senior preschoolers by means of didactic game]. *Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University. Series: Pedagogy*, 36, 14-23. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.36.11496 [in Ukrainian].
4. Hrama, N. H. (2003). Zapochatkuvannia osnov ekonomichnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [The beginning of the foundations of economic education of preschool children]. *Nasha shkola – Our school*, 2, 58-62. http://www.ndu.edu.ua/storage/2017/22_11_2017_Studzbirnik.pdf [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 07.10.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про автора

Олена Колосова, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної освіти Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна
https://orcid.org/0000-0002-7677-7161
tomlyak.lena@gmail.com

About the Author

Olena Kolosova, Candidate of Pedagogy, Associate Professor Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)
https://orcid.org/0000-0002-7677-7161
tomlyak.lena@gmail.com

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

УДК 373.3:37.011.3-051:159.954.4

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-57-67

Формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи засобами проєктної діяльності

Наталка Котелянець[1], Антоніна Кушнір[2]

1. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна
2. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті розглянуто специфіку формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи засобами проєктної діяльності. Висвітлено теоретичні та практичні аспекти проєктної діяльності здобувачів вищої освіти. Проаналізовано досвід формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи засобами проєктної діяльності в умовах університетської освіти. Запропоновано шляхи підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до творчого мислення засобами проєктної діяльності. Установлено, що формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи передбачає використання засобів проєктної діяльності: структурно-логічних схем, листів опорних сигналів, інтелект-карт, скрайб-малюнків, нотаток-ескізів.

Проаналізовано педагогічний досвід використання проєктної діяльності в закладах загальної середньої освіти та визначено її ефективні засоби: сервіс для створення зручної наочної легко керованої системи заохочення з різними ролями й рівнями доступу; сервіси для створення віртуальних екскурсій; сервіси для створення вікторин, тестів, флеш-карток з можливістю учнів обирати власну траєкторію навчання; сервіс для створення тестів, вікторин, вправ на встановлення відповідності, вправ на відновлення порядку, вправ на заповнення відсутніх слів, фрагментів тексту, кросвордів; сервіс для створення мультимедійних плакатів, електронних дидактичних матеріалів до уроку, карт подорожей, маршрутних карт, інтелектуальних плакатів.

Результати дослідження окреслюють необхідність використання проєктних технологій в освітньому процесі закладів освіти, які сприятимуть формуванню творчого мислення майбутніх учителів початкових класів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальших досліджень потребує розробка програм інтегрованих освітніх курсів.

Ключові слова: творче мислення, проєкт, проєктна діяльність, засоби проєктної діяльності.

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 373.3:37.011.3-051:159.954.4 DOI:

10.31652/3041-2439-2024-2-57-67

Formation of creative thinking of future primary school teachers by means of project activities

Natalka Kotelianets[1], Antonina Kushnir[2]

1. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytskyi, Ukraine
2. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article examines the particulars of developing creative thinking in prospective primary school teachers through project-based activities. The theoretical and practical aspects of project activities for future primary school teachers are the focus of this analysis. This article examines the process of fostering creative thinking in prospective primary school educators through project-based learning within the university setting. This paper puts forward a series of proposals aimed at enhancing the motivation of higher education students to engage in creative thinking through project-based activities. It has been demonstrated that the cultivation of creative thinking in prospective primary school teachers necessitates the implementation of project-based activities, encompassing the utilization of structural and logical diagrams, reference signal sheets, intelligence cards, scratch drawings, and sketch notes.

The pedagogical experience of using project activities in general secondary education institutions is analyzed, and effective project activity tools are identified. These tools include a service for creating a convenient, visual, easily manageable incentive system with different roles and levels of access; services for creating virtual tours; services for creating quizzes, tests, flash cards with the ability of students to choose their own learning trajectory; as well as a service for creating tests, quizzes, matching exercises, exercises to restore order, exercises to fill in percentages, and so forth.

The findings of the study suggest the necessity for the integration of project-based technologies within the pedagogical process of educational institutions, which will facilitate the development of creative thinking skills in future primary school teachers. It must be acknowledged that the study does not provide a complete account of this issue. Consequently, further research is required to develop comprehensive educational programmes.

Keywords: creative thinking, project, project activity, means of project activity.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти полягає в тому, щоб надати можливість майбутнім фахівцям початкової школи розвинути творче мислення за допомогою освітніх інновацій, спрямованих на збереження досягнень минулого та відповідно до тенденцій розвитку країни новітніх надбань науки, культури й соціальної практики. Створення належних умов для організації освітнього процесу ЗВО, підвищення конкурентоздатності фахівців початкової освіти, спроможних до саморозвитку, самоосвіти, насамперед, у європейському економічному, політичному й соціокультурному просторі вимагає пошуку засобів та інструментів веб-ресурсів, які сприяли б розвитку творчої активності майбутніх фахівців, демонстрували високий рівень теоретичної та практичної підготовки. З метою розв'язання проблем розвитку самостійності, творчого та відповідального ставлення до справи, свідомого навчання в сучасних ЗВО все ширше сьогодні використовують метод проєктів. Його застосування в організації освітнього процесу дозволяє стимулювати самостійну діяльність здобувачів вищої освіти, орієнтувати їх на виконання індивідуальної та групової проєктної діяльності. Отже, виникає потреба та необхідність пошуку ефективних засобів веб-ресурсів упровадження проєктної діяльності в освітній процес ЗВО та формування творчого мислення педагогів засобами проєктних технологій.

Поряд з цим аналіз наукових джерел вказує, що метод проєктів – це система навчання, за якої особистість набуває знання в процесі планування й виконання поступово ускладнених практичних завдань (Є. Полат, О. Пометун, Л. Пироженко, Т. Башинська, Л. Ботько, Т. Волковська, С. Сисоєва, З. Таран, О. Коберник та ін.) [1; 3]. До питань проєктної діяльності в освітньому процесі початкової школи звертались як психологи, так і педагоги. Історія застосування методу проєктів у навчальній діяльності школярів детально проаналізована С. Гончаренком, О. Савченко, О. Фунтіковою та ін. [2; 5].

Мета статті. На основі аналізу наукових джерел та емпіричного матеріалу визначити специфіку використання проєктних технологій в освітньому процесі ЗВО та окреслити результати пошуку інноваційних інструментів підготовки майбутніх учителів до формування творчого мислення.

Відповідно до мети визначаємо основні завдання публікації: обґрунтувати сутність поняття «проєктні технології» і трансформацію методу проєктів; схарактеризувати особливості організації проєктної діяльності в навчально-виховному процесі ЗВО.

У публікації використано низку теоретичних методів науково-педагогічного дослідження: узагальнення, контент-аналіз (систематизація науково-педагогічної літератури для уточнення теоретичних підходів); конкретизація, узагальнення, класифікація методичних матеріалів для визначення ефективного використання методу проєктів у роботі зі здобувачами вищої освіти.

При здійсненні дослідження використовувалися такі методологічні підходи: когнітивний – розуміння суті, змісту, цілей та завдань методу проєктів, орієнтування здобувачів закладу освіти на розвиток пізнавальної активності; діяльнісний – підхід до процесу проєктування засобів управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, формування здатності до самоорганізації та самонавчання, прагнення до саморозвитку; системний – забезпечення логічно послідовного виконання етапів пізнання навколишнього світу, співпраці викладачів і здобувачів освіти у ЗВО як цілісної системи та комплексний аналіз результатів проєктної діяльності; аналітичний – на засадах організації проєктної діяльності знаходити шляхи формування в здобувачів освіти пізнавальних потреб та здійснювати контроль за всіма операціями

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

освітньої діяльності в їх взаємозв'язку на рівні самоконтролю.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях, що стосуються проблем використання проєктних технологій у сучасному ЗВО, неодноразово вказувалося на необхідність змін виховної парадигми для інноваційної фахової підготовки здобувачів освіти (С. Ніколаєнко, Р. Сопівник, В. Лелека, М. Кроленко, А. Петрів та ін.) [8; 10]. Розроблені науковцями виховні педагогічні основи взаємодії викладачів та студентів (В. Лелека, М. Кроленко, А. Петрів) мають велике значення для професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Шляхи формування професійних виховних упливів на основі виокремлених дієвих теоретико-методологічних підходів до процесу виховання підвищують якість професійної підготовки майбутніх фахівців [10].

Наукові підходи щодо питання дослідницької компетентності майбутніх спеціалістів як чинника готовності до ефективного навчання в процесі професійної підготовки стали предметом дослідження багатьох науковців (В. Коваль, В. Ворона, В. Балакір'єва, Н. Моісеєнко, Н. Голубенко), у працях яких показано можливості формування дослідницької компетентності в процесі експериментальної дослідницької діяльності та визначено, що в процесі організації пошукової діяльності ставляться завдання та показуються шляхи їх вирішення.

Сучасні дослідники (В. Садкіна, Н. Олійник, Н. Казьмірчук, І. Стахова та ін.) визначають необхідність удосконалення системи ЗВО шляхом розробки та реалізації освітніх проєктів як інструменту освітніх предметів задля отримання позитивного результату, формування м'яких навичок майбутніх учителів [9; 11].

Теоретична основа методу проєктів заснована завдяки педагогічним ідеям американського педагога та психолога Дж. Дьюї та його учнів і послідовників В. Кілпатріка, Е. Коллігнса. Проєктне навчання було направлено на те, щоб знайти способи та шляхи розвитку активного самостійного мислення тих, хто навчається, щоб навчити їх не тільки запам'ятовувати й відтворювати знання, а й застосовувати їх на практиці. Загальний принцип, на якому базувався метод проєктів, полягав у встановленні безпосереднього зв'язку навчального матеріалу з життєвим досвідом тих, хто навчається, у їх активній пізнавальній і творчій діяльності. У наші дні проєктні технології – це ефективна інноваційна система навчання та виховання, яка активізує навчально-пізнавальну діяльність, підвищує внутрішню мотивацію та рівень оволодіння знаннями здобувачів освіти, розвиває їхні вміння в здійсненні вибору креативних методів (досліджень, пошукової роботи, вирішення проблемних ситуацій).

Водночас аналіз наукових джерел (І. Єрмаков, С. Кримський) указує, що основними ознаками методу проєктів є:

– наявність значущої в дослідницькому або творчому аспекті проблеми, вирішення якої вимагає інтегрованого змісту;
– цінність для здобувачів освіти передбачуваних результатів; особиста потреба в розв'язанні проєктної проблеми чи завдання; урахування інтересів і здібностей кожного;
– самостійне виконання частини проєкту або всього проєктного завдання;
– використання здобувачами освіти проєктно-пошукових і проєктно-дослідницьких прийомів роботи.

На нашу думку, використання засобів активізації навчання шляхом виконання навчальних проєктів під час підготовки майбутніх учителів початкової школи посилить інтерес студентів до вивчення фундаментальних дисциплін, сприятиме усвідомленню ними базових принципів навчання та виховання. Поділяємо думку Н. Лазаренко та Д.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Коровій щодо успішної реалізації змішаної форми навчання. Вони вважають, що така форма потребує використання різноманітних цифрових ресурсів, які дослідники виокремили в групи: інструменти для планування навчальної діяльності (електронні журнали, Google Calendar), інструменти для співпраці (Google Форми, Google Документи), інструменти для комунікації та створення спільнот (соціальні мережі, Google Meet, ZOOM, Skype), інструменти для створення навчального контенту (Padlet, Microsoft PowerPoint, Plickers, Quizalize, Mentimeter) [6; 7].

Підтримуємо В. Садкіну в тому, що одним із шляхів підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до творчого мислення засобами проєктної діяльності є скрайбінг. Як засіб активізації пізнавальної діяльності метод робить тему заняття або презентації більш зрозумілою для майбутніх педагогів. Пояснюючи навчальний матеріал, викладач одночасно ілюструє його на дошці (або на аркуші паперу), при цьому виникає «ефект паралельного слідування», коли здобувачі освіти чують і бачать одне й те ж саме, а графічне зображення фіксує ключові моменти теми [11, с.124].

Важливими для нашого дослідження є визначені В. Садкіною переваги скрайбінгу:

– ефективність, що передбачає якісно, доступно та швидко пояснити та донести до здобувачів освіти навчальний матеріал;
– універсальність візуалізації (використання малюнків, де скрайбінг стає універсальною мовою спілкування та передання інформації);
– мінімум затрат (щоб створити скрайб, необхідно використовувати мінімальну кількість засобів навчання);
– якісне засвоєння інформації та запам'ятовування ключових моментів теми включає взаємозв'язок аудіо- та візуальної інформації, що дозволяє легко відновлювати в пам'яті прослухані матеріали, оскільки складну інформацію скрайбер перетворює на прості символи й предмети;
– можливість безперервного спілкування з здобувачами освіти протягом усього заняття;
– можливість використовувати скрайб (загальну картинку, створену на занятті) у подальшій роботі для закріплення здобутої інформації; використання ефекту паралельного прямування (звуковий ряд доповнюється візуалізацією практично одночасно, що сприяє якісному засвоєнню матеріалу);
– універсальність у використанні (скрайбінг можна використовувати при вивченні будь-якої теми для пояснення нового матеріалу та перевіряння засвоєного) [11, с.125].

Наведемо приклад художнього скрайбінгу, створеного здобувачами вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського К. Коваль та О. Бубліковою для участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових проєктів із галузі «Гендерні дослідження» (Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка) (Рис. 1).

Також нами проаналізовано педагогічний досвід використання проєктної діяльності педагогами Комунального закладу «Вінницько-Хутірський ліцей Вінницького району Вінницької області», Комунального закладу «Якушинецький ліцей» Вінницької області, Білоцерківської початкової школи № 3 Білоцерківської міської ради Київської області, Комунального закладу «Тетіївський ліцей № 3» Тетіївської міської ради Київської області, Комунального закладу «Кармалюківський ліцей» Вінницької області. В освітньому процесі початкової школи учителі (С. Добровольська, Л. Мазур, І. Псарук, І. Кравець)

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Рис. 1. Фрагменти творчого проєкту «Я не Попелюшка»

використовують такі засоби проєктної діяльності: сервіс для створення зручної наочної легко керованої системи заохочення з різними ролями й рівнями доступу – ClassDojo (https://www.classdojo.com/); сервіси для створення віртуальних екскурсій – «Google Culture Institute», «World Wonders Project», «Google Expeditions»; сервіс для створення скрайбінгу, скрайб-презентації, мультфільму – VideoScribe (https://www.videoscribe.com); сервіс для створення вікторин, тестів, флешкартки з можливістю учнів обирати власну траєкторію навчання Quizizz (https://quizizz.com/); сервіс для створення тестів, вікторин, вправ на встановлення відповідності, вправ на відновлення порядку, вправ на заповнення відсутніх слів, фрагментів тексту, кросвордів – LearningApps; сервіс для створення онлайн вікторин, тестів і опитування з прив'язкою до часових проміжків виконання завдань – Kahoot (https://getkahoot.com); сервіс для створення мультимедійних плакатів, електронних дидактичних матеріалів до уроку, карт подорожей, маршрутних карт, інтелектуальних плакатів – ThingLink (https://www.thinglink.com).

На діагностувальному етапі було задіяно 84 студенти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, які навчаються на факультеті дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Усіх респондентів було поділено на 2 групи: експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ).

З метою перевірки готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчого мислення засобами проєктної діяльності використовувалися авторські опитувальники, створені за допомогою комп'ютерних технологій та сервісу google form та Mentimeter, які представлено на Рис. 2.

Так, 91,5 % респондентів наголосили на необхідності використання проєктних технологій у початковій школі, оскільки розуміють її педагогічну цінність у «розвитку творчих здібностей школярів», «розвитку навичок комунікувати», «формуванні вміння висловлювати власну думку». Також здобувачі освіти зазначили, що вчителі-практики недостатньо використовують проєктні технології на уроках, бо така діяльність вимагає використання великої кількості методичних матеріалів, посібників та підвищення кваліфікації з використанням засобів проєктної діяльності.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

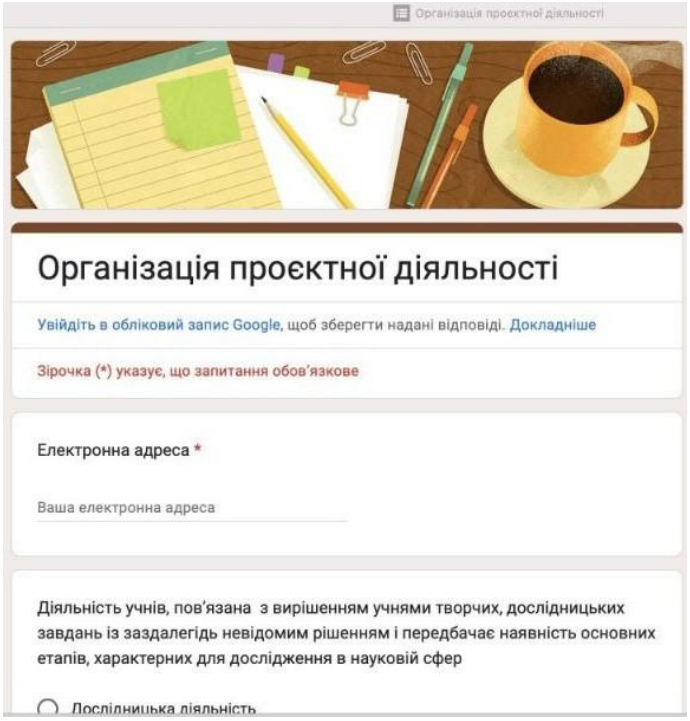

Рис. 2. Фрагмент авторського опитувальника «Організація проєктної діяльності»

Наступним етапом дослідження стало вивчення бажань та інтересів учнів щодо участі в проєктній діяльності. Опитування проводилось здобувачами ступеня вищої освіти «бакалавр» під час проходження педагогічної практики.

Результати констатувального етапу експерименту показали, що 58% опитаних учнів 2-3 класів указали, що взагалі нічого не знають про навчальні проєкти, а також зазначали, що, розпочавши роботу над проектом, часто не завершували його. Водночас, позитивним є те, що учні висловили щирі бажання взяти участь у проєктах. Ці факти свідчать, з одного боку, про високу мотивацію та інтерес школярів до проєктної діяльності, з другого – про недоліки в роботі вчителів щодо використання методу проєктів в освітньому процесі. Як бачимо, отримані дані вказують на суперечність між розумінням педагогічної цінності проєктної діяльності та недостатньою готовністю вчителів до її організації.

Отримані результати спонукали нас до розробки вибіркової навчальної дисципліни «Організація проєктної діяльності дітей» для здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр», яка становить чотири к*редити* ЄКТС (120 год). На лекційних і практичних заняттях майбутні вчителі початкової школи вивчають особливості проєктної діяльності, структуру проєкту, функції кожного учасника проєкту, управління проєктною діяльністю, умови ефективного застосування проєктного навчання в підготовці майбутніх педагогів, роль педагога в організації проєктної діяльності. Ознайомлюються із формами та методами навчання, що забезпечують підготовку майбутнього педагога до організації проєктної діяльності.

Під час виконання практичних завдань у здобувачів формуються компетентності, необхідні педагогу для ефективного керівництва проєктною діяльністю, розвиваються спеціальні проєктні здібності, які допоможуть майбутньому учителеві початкових класів реалізувати проєктну діяльність (уміння ефективно здійснювати проєктну діяльність та навчати цьому дітей; активізувати пізна-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

вальну діяльність дітей шляхом постановки освітніх завдань і проблем; організовувати проєктну діяльність різного рівня самостійності відповідно до індивідуальних та вікових особливостей кожної дитини). Звертається особлива увага на аспекти, які необхідно

сім'я – ключик до щастя!» (А. Галевська), «Як з'явилася книга?» (В. Рябець), «Моя улюблена казка» (К. Ярмоленко). Приклади проєктів, виготовлених здобувачами освіти, представлено на Рис. 3.

У результаті вивчення вибіркової на-

Рис. 3. Фрагменти творчого проєкту «Творці рідного краю»

враховувати педагогу в процесі роботи над проєктом, способи включення проєктної діяльності в освітній процес початкової школи.

У процесі опанування та на етапах завершення вивчення курсу здобувачі освіти підготували проєкти на обрану тему та реалізували їх на педагогічній практиці: «Життя в коконі» (А. Вирова), «Творці рідного краю» (І. Грогуль І.), «Мій улюблений пухнастик» (Є. Полупан Є.), «Мова – ДНК нації» (А. Войтас), «Маленька сходинка на шляху до чистости» (А. Стеценко), «Моя

вчальної дисципліни «Організація проєктної діяльності дітей» майбутні вчителів початкової школи зможуть ефективно використовувати засоби проєктної діяльності: структурно-логічних схем, листів опорних сигналів, інтелект-карт, скрайб-малюнків, нотаток-ескізів.

Використання проєктного підходу допомагає майбутнім учителям початкової школи опановувати сучасні педагогічні технології та методи, що дозволяє успішно реалізовувати навчально-виховні завдання. Дослідження

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

та удосконалення методів проєктної діяльності в педагогічній освіті є перспективним напрямом, що сприятиме підвищенню якості професійної підготовки майбутніх учителів.

Висновки. Отже, формування творчого мислення майбутніх учителів початкової школи є важливим завданням сучасної педагогічної освіти, оскільки ця якість сприяє адаптації до нових умов та забезпечує ефективність професійної діяльності. Застосування методів проєктної діяльності дозволяє створити умови для формування в студентів творчого підходу до вирішення професійних завдань. Інтеграція проєктної діяльності в навчальний процес сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню креативності, здатності до співпраці та відповідальності за результати колективної праці. Отже, проєктна діяльність виступає ефективним засобом формування творчого мислення, що є необхідним для професійного зростання та успішної роботи в сучасних умовах початкової освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в удосконаленні способів візуалізації дидактичного процесу під час організації проєктної діяльності в процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, розробці авторських методик створення візуалізованого навчального контенту.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2009. 246 с.
2. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія. Київ: Віпол, 2000. С. 11-20.
3. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи: метод. реком. / за ред. Н. К. Желябіної. Запоріжжя: ЗДІА, 2007. 67 с. https://lnk.ua/2V5gmkl4M
4. Koval V., Kushnir A., Vorona V., Balakirieva V., Moiseienko N., Golubenko N. Formation of future specialists research competence in the process of professional training. *Amazonia Investiga*. 2023. №12 (63). P. 77-86. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.7
5. Котелянець Н. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. 2001. №10. С. 47-48.
6. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя з урахуванням процесів Євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. Вип. 54. С. 100-106.
7. Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Серія: Педагогіка.* Одеса: ПНПУ, 2016. Вип. 3 (110). С. 47-52. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/3441

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

8. Leleka V., Khrolenko M., Kushnir A., Protsenko I., Petriv A. Theoretical and methodological approaches to the educational potential of students in higher education institutions. *Amazonia Investiga*. 2023. №12 (71). P. 162-174. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2023.71.11.14
9. Mozgalova N. G., Baranovska I. G., Hlazunova I. K., Mikhalishen A. V., Kazmirchuk N. S. Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review*. 2021. №5 (S2). P. 317-327. https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1355
10. Ніколаєнко С. М., Сопівник Р. В., Кушнір А. О. та ін. Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот»: навч.-метод. посіб. Київ: Ай Си Ес – Актив, 2016. 76 с. https://lnk.ua/xNK6qrjV8
11. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю. 2-ге видання, доповнене. Харків: Вид. група «Основа», 2021. 160 с.

References

1. Beh, I. D. (2009). *Psykholohichni dzherela vykhovnoi maisternosti* [Psychological sources of educational master]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].
2. Zyazyun, I. A. (2000). Intelektualno tvorchyi rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity [Intellectually creative personality development in the conditions of continuous education]. *Neperervna osvita: problemy, poshuky, perspektyvy – Continuous education: problems, searches, prospects*: monohrafiia. Kyiv: Vipol. [in Ukrainian].
3. Zhelyabina, N. K. (2007). *Innovatsiini komunikatyvni tekhnolohii v roboti kuratora akademichnoi hrupy*: metod. rekom. [Innovative communication technologies in the work of the academic group curator: methodological recommendations]. Zaporizhzhia: ZDIA. https://lnk.ua/2V5gmkl4M [in Ukrainian].
4. Koval, V., Kushnir, A., Vorona, V., Balakirieva, V., Moiseienko, N., & Golubenko, N. (2023). Formation of future specialists' research competence in the process of professional training. *Amazonia Investiga,* 12(63), 77-86. https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.7 [in Ukrainian].
5. Kotelyanets, N. (2001). The project method of teaching junior high school students. *Ridna shkola – Native School*, (10), 47-48. [in Ukrainian].
6. Lazarenko, N. I. (2018). New requirements for teacher professionalism regarding the processes of European integration. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohika i psykholohiia – Scientific Notes of Vinnytsia State Pedagogical University Named After Mykhailo Kotsyubynskyi. Series: Pedagogy and Psychology,* (54), 100-106. [in Ukrainian].
7. Lazarenko, N. I., & Kolomiets, A. M. (2016). Modern methodological approaches in the organization of higher pedagogical education. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushynskoho. Seriia: Pedahohika – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University Named After K. D. Ushinsky. Series: Pedagogy,* 3(110), 47-52. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/3441 [in Ukrainian].

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

8. Leleka, V., Khrolenko, M., Kushnir, A., Protsenko, I., & Petriv, A. (2023). Theoretical and methodological approaches to the educational potential of students in higher education institutions. *Amazonia Investiga*, 12 (71), 162-174. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2023.71.11.14 [in Ukrainian].
9. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. (2021). Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review,* 5(S2), 317–327. https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1355
10. Nikolayenko, S. M., Sopivnyk, R. V., & Kushnir, A. O. (2016). *Prohrama vykhovannia studenta: «Fakhivets, hromadianyn, patriot* [Student education program: «Specialist, citizen, patriot»]. Kyiv: ICS - Aktiv. https://lnk.ua/xNK6qrjV8 [in Ukrainian].
11. Sadkina, V. I. (2021). *Malenki sekrety uchytelskoho uspikhu. Navchaiemo z radistiu* [Small secrets of teaching success. We teach with joy]. Kharkiv: Osnova. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 25.09.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Наталка Котелянець, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0575-5205
nauka_idgu@ukr.net

Антоніна Кушнір, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9041-7691
kushnir.antonina@vspu.edu.ua

About the Authors

Natalka Kotelianets, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Primary Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytskyi, Ukraine
ORCID iD: 0000-0002-0575-5205
nauka_idgu@ukr.net

Antonina Kushnir, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID iD: 0000-0001-9041-7691
kushnir.antonina@vspu.edu.ua

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

УДК 378.015.31:[001.895:004.336.2]

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-68-76

Творчо-педагогічні аспекти формування інноваційної компетентності майбутніх учителів мистецтва

Ірина Барановська, Тетяна Коваль, Юлія Якименко

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті порушується питання підготовки майбутніх учителів мистецтва на засадах компетентнісно-орієнтованого підходу. Здійснено аналіз нормативних освітніх документів, наукового доробку сучасних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі мистецької педагогіки з проблеми дослідження. Схарактеризовано сутність феноменів «інновації», «професійна компетентність», «інноваційна компетентність учителя мистецтв». З'ясовано, що поняття «інновації» розглядається як дієвий інструмент та провідний механізм розвитку особистості. Інновації в освіті ведуть до подолання кризових явищ, пов'язуються з генеруванням нових ідей, удосконаленням методик, технологій навчання та виховання, сприяють її розвитку. Професійну компетентність розглянуто як персоніфіковану властивість, що характеризує педагогічну майстерність учителя та його здатність до інноваційної діяльності. Визначено, що професійна майстерність є результатом освіти і саморозвитку, виступає показником педагогічного досвіду, мистецької ерудиції та обізнаності, сформованих індивідуальних здатностей та здібностей педагога.

Інноваційну компетентність сучасного вчителя мистецтв схарактеризовано як інтегральний конструкт, що заснований на основі усвідомлення цінності та обізнаності з традиційними та інноваційними мистецько-педагогічними технологіями; сформованій мотиваційній професійній світоглядній позиції педагога-митця; прагненні ознайомлювати учнів із культурною картиною світу через розкриття кодів художньо-образної мови творів мистецтва засобами інноваційних мистецьких технологій; інноваційній спрямованості; широкій мистецькій ерудиції; комунікативній толерантності; здатності до рефлексії.

Представлено результати експерименту щодо вивчення вмотивованості здобувачів застосовувати інноваційні технології під час виконання творчих завдань. Розробка та включення в зміст вибіркових дисциплін мистецького спрямування творчих інтегрованих завдань, що потребують знань з методики застосування технологій мистецької інноватики, є ефективним та виправданим. Подальшого дослідження потребують питання обґрунтування педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх учителів мистецтв у процесі проходження педагогічної практики.

Ключові слова: інновація, компетентність, мистецтво, інноваційні педагогічні дії, технології мистецької інноватики.

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.015.31:[001.895:004.336.2]

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-68-76

Creative and pedagogical aspects of forming innovative competence of future art teachers

Iryna Baranovska, Tetiana Koval, Yuliya Yakymenko

Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article raises the question of a competence-oriented approach to the professional training of future art teachers. The analysis of normative educational documents, scientific work of modern domestic and foreign scientists in the field of art pedagogy on the problem of research was carried out. The essence of the phenomena of «innovation», «professional competence», «innovative competence of the art teacher» is characterized. It was found that the concept of «innovation» is considered as an effective tool and leading mechanism of development. Innovations in education lead to overcoming crisis phenomena, are associated with the generation of new ideas, improvement of methods, technologies of education and upbringing, contribute to its development. Professional competence is considered "as a personified property that characterizes the teacher's pedagogical skills and his ability to innovate. It was determined that professional skill is the result of education and self-development, it is an indicator of pedagogical experience, artistic erudition and awareness, formed individual abilities and abilities of the teacher. The innovative competence of a modern art teacher is characterized as an integral construct based on awareness of the value and familiarity with traditional and innovative art-pedagogical technologies; the formed motivational professional worldview position of the teacher-artist; striving to acquaint students with the cultural picture of the world by revealing the codes of artistic and figurative language of works of art by means of innovative artistic technologies; innovative orientation, broad artistic erudition, communicative tolerance, ability to reflect. The results of an experiment to study the motivation of applicants to use innovative technologies while performing creative tasks are presented. It has been proven that the development and inclusion in the content of selective disciplines of the artistic direction of creative integrated tasks that require knowledge of the methodology of applying innovative technologies is effective and justified. The issue of substantiating pedagogical conditions for the formation of innovative competence of future art teachers in the process of pedagogical practice requires further research.

Keywords: innovation, competence, art, innovative pedagogical actions, technologies of artistic innovation

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми. У динамічних умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства актуальними залишаються питання модернізації системи вищої освіти на основі впровадження інноваційних освітніх технологій, що націлені на підвищення результатів навчання та підготовку майбутніх учителів, здатних ефективно реалізовувати свій фаховий потенціал.

Сьогодні наша країна потребує вчителів мистецтва, готових усвідомлено тлумачити хід історичних подій, здатних знайомити школярів з культурною спадщиною, різноманіттям освітніх надбань, популяризувати духовні та естетичні цінності через різнобарвний, багатогранний світ мистецтв. Цілком правомірною та обґрунтованою вважаємо думку Л. Масол, яка надає мистецькій освіті роль «посередника між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини, які детермінують її світоглядні орієнтації, визначають художні інтереси та потреби, естетичні смаки й ідеали. У цьому, на переконання вченої, унікальна соціальна цінність і самого мистецтва, і технологій виховання мистецтвом» [7, с. 158].

Мета статті – висвітлити творчо-педагогічні аспекти формування інноваційної компетентності майбутніх учителів мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Провідною ідеєю оновлення системи освіти в нашій країні є «інноватизація», адже інновації – це дієвий інструмент, важливий механізм для розробки сучасних освітніх технологій, методик навчання та виховання. Традиційна освіта не встигає за часом, відзначається інертністю, тому не здатна в повному обсязі задовольнити потреби сучасного інформаційного суспільства. Інновації в освіті генерують прорив, відкриття, а отже ведуть до подолання кризових явищ (наприклад, перехід від «знаннєво-накопичувальної» до «людиноцентрованої» парадигми), сприяють її розвитку.

У перекладі з англійського «innovation» – це «введення нового в практику», тобто нововведення, завдяки яким відбуваються системні позитивні зміни та досягається бажаний ефективний результат. Відтак феномен «інновація» пов'язується з генеруванням нового чи удосконаленням уже наявного матеріального предмета, галузі знань тощо.

У зарубіжній та вітчизняній науці значна увага приділяється питанням модернізації вищої освіти, упровадження інноваційних освітніх технологій у процес професійної підготовки здобувачів педагогічних вузів (В. Андрущенко, І. Зязюн, Н. Лазаренко, О. Галіцан, І. Княжева). Розкриття своєрідності підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у нашій країні та за кордоном є потужним науковим напрямком, що презентує сучасні продуктивні моделі формування педагога-митця, педагога-професіонала (О. Реброва, О. Олексюк, Г. Падалка, Н. Мозгальова, О. Щолокова, О. Лобова, В. Черкасов, М. Федорець, Н. Овчаренко, К. Завалко, Л. Старовойт, Н. Казьмірчук, Т. Коваль, Т. Койчева, І. Шиман, Го Цзюнь, Сі Даофен, Го Яньжань, Е. Стейбелл (E. Stabell), П. Террієн (P. Terrien)). Передусім науковці вивчають методологічні й методичні аспекти підготовки майбутніх учителів музичного та образотворчого мистецтва до інноваційної діяльності, досліджують можливості удосконалення стратегій, методів, технологій професійної підготовки шляхом використання передових освітніх практик.

Згідно з Рекомендаціями Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом життя» (2018) акцент освітян Європи фокусується на впровадженні компетентнісно-орієнтованої освіти, розвитку базових навичок, ключових компетенцій (key competencies), таких як: критичне мислення, здатність до співпраці, креативність, комп'ютерне мислення, саморегуляція, оскільки вони є «ін-

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

струментами, завдяки яким те, що було вивчено, працює в режимі реального часу, щоб генерувати нові ідеї, нові теорії, нові продукти та нові знання» [9]. Нормативні освітні документи (Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2020), Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 рр., Концепція «Нова українська школа» (2016) тощо) пріоритетним напрямом розвитку вищої освіти визначають компетентнісно-орієнтований підхід. Серед ключових компетентностей майбутнього вчителя вагоме значення надається інноваційній компетентності, так як формування ключових інноваційних компетенцій забезпечить можливість професійно зростати та бути відкритими до нових ідей, плідно взаємодіяти, реагувати на зміни та долати труднощі, цікаво навчати та створювати гнучкі освітні середовища.

Спробуємо узагальнити погляди вітчизняних науковців (Л. Масол, Г. Падалка, Н. Мозгальова, Ю. Москвічова, Г. Ніколаї, О. Щолокова, О. Рудницька, В. Черкасов, Л. Старовойт, Н. Казьмірчук) та сформулювати загальне визначення феномена «професійна компетентність учителя мистецтва». Більшість дослідників розглядають «професійну компетентність» як специфічну здатність до ефективного виконання певних дій у професійній діяльності; як інтегральну властивість особистості, яка є синтезом базової професійної підготовки й практичного особистісного досвіду.

Відмітимо, що характерною ознакою сучасної педагогічної освіти, її тенденційним маркером є інноваційність, відкритість до нововведень та творчого пошуку. На думку Д. Барановського, І. Княжевої, Т. Коваль, Н. Мозгальової, Ю. Москвічової, М. Радченко, О. Реброової, Л. Старовойт, М. Федорця, О. Щолокової, інноваційність – це важливий показник професійної компетентності сучасного вчителя, що характеризує та пронизує весь комплекс освітньо-просвітницьких завдань: загальнопедагогічних (цікаво навчати та гнучко організовувати освітній та виховний процес), предметних (бути ретранслятором та інтерпретатором мистецьких надбань), особистісно-творчих (формувати в учнів потребу та ціннісне ставлення до мистецьких надбань, різних видів мистецької діяльності, естетичних смаків та духовних цінностей засобами розробки та впровадження інноваційних форм, сучасних технологій навчання) [1; 3; 4; 8; 10; 11; 12; 13].

Погоджуємось з поглядами дослідниці І. Шиман, яка, вивчаючи особливості формування інноваційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, звертає дослідницьку увагу на ієрархічну структурованість інноваційних педагогічних дій на основі поступового переходу від осмислення й удосконалення наявного методичного інструментарію до вироблення власного педагогічного стилю та педагогічних відкриттів: «від раціоналізації, тобто «вдосконалення, синтезування, комбінування і доповнення вже відомих форм та методів роботи в закладі освіти», «модернізації – розроблення, поширення та застосування на методологічно-наукових засадах нових педагогічних моделей…», «новаторства – створення нових моделей педагогічного менеджменту…» до «винахідництва – генерування нових педагогічних ідей та концепцій…» [12, с. 714]. Інноваційна компетентність дозволяє забезпечити ефективність на всіх етапах мистецько-педагогічної діяльності: від моделювання до прогнозування та впровадження нововведення [1].

Отже, інноваційна компетентність сучасного вчителя мистецтва – це інтегральний конструкт, що заснований на обізнаності та усвідомленні цінності традиційних та інноваційних мистецько-педагогічних технологій; сформованій мотиваційно-світоглядній професійній позиції педагога-митця; праг-

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ненні ознайомлювати учнів із культурною картиною світу через розкриття кодів художньо-образної мови творів мистецтва засобами інноваційних мистецьких технологій; інноваційній спрямованості, готовності до здійснення глибокого аналізу метатекстів, артефактів, художніх ідей-образів, символів, продуктів творчості тощо та активного творчого пошуку, генерування нових ідей, широкій мистецькій ерудиції, комунікативній толерантності, здатності до рефлексії.

Метою нашого дослідження було вивчення рівня здатності майбутніх учителів мистецтва до виконання інтегрованих творчих завдань засобами технологій мистецької інноватики. Експеримент проходив на базі кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. В експерименті взяли участь студенти другого та третього курсів спеціальності 013 Початкова освіта, що навчаються за освітньо-професійною програмою: Початкова освіта. Мистецтво. Експериментальні інтегровані завдання різних типів були розроблені викладачами вибіркових дисциплін, а саме: «Театрально-гурткова робота в початковій школі», «Практикум з інструментального виконавства», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Основи музично-виконавської майстерності». Основний фокус був спрямований на створення можливостей для творчого пошуку, самостійного вибору інструментів для виконання завдань та презентації творчих продуктів.

Наприклад, на практичних заняттях з «Театрально-гурткової роботи в початковій школі» йшла плідна творча робота над підготовкою відео-завдання «Образ улюбленого героя». Необхідно було обрати образ, проаналізувати характер героя та дібрати необхідні вербальні засоби для його розкриття, розробити сценарний план, продумати костюм та грим, знайти фоновий музичний супровід, обрати та оформити локацію для відеозйомки.

Ми враховували, що сучасне покоління здобувачів – це студенти нової генерації, діти цифрового суспільства, що вправно користуються гаджетами. Звісно технічні характеристики наявних у здобувачів пристроїв різні, тому спеціальні програми та інструменти для запису, обробки, зйомки та монтажу відео студенти обирали самостійно, як от: Canva – для презентації проєкту, технології штучного інтелекту All, CapCut – для запису та монтажу відео. Результати завдань дійсно вийшли вражаючими. Презентовані проєкти розкрили значний творчий потенціал здобувачів.

Приємно констатувати, що респонденти мають розвинене художнє мислення, гарний мистецький смак, володіють навичками пошукової роботи та аналізу інформації, знають та розуміють образну мову мистецтва тощо (рис.1.). Однак, варто вказати на складності, що виникали в процесі підготовки відеозавдань. Деяким студентам було нелегко обрати свій образ, створити костюм із підручних матеріалів та речей, дібрати музику, перевтілитись. Також ми виявили прогалини в практичному застосуванні програмних інструментів задля монтування кінцевого відеопродукту. Як позитивний момент відмітимо, що респонденти отримали гарний досвід з налагодження онлайн-комунікації, творчої співпраці в малих групах, відчули важливість взаємодопомоги та взаємопідтримки.

У своїй роботі ми керувались переконаннями, що людина, яка має високий культурний інтелект, розуміє цінність мистецьких традицій, здатна надихати та бути універсально мотивованою [13]. Саме тому зміст кожної вибіркової дисципліни мистецького спрямування обов'язково включав теми, що знайомлять здобувачів з мистецькими традиціями та цінностями українського народу. Наприклад, у межах вивчення дисципліни

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Рис. 1. Зразки творчих робіт здобувачів

«Декоративно-ужиткове мистецтво» здобувачі опановували мистецтво писанкарства (вивчали традиційну технологію розпису та нанесення малюнку воском, створювали унікальні писанки та драпаки за власними ескізами з використанням традиційної символіки та кольорів Подільського регіону). Цікавою та результативною стала робота здобувачів третього курсу (3БПМ) над проєктом зі створення та презентації книги-витинанки «Серце України». Основна ідея проєкту – познайомити здобувачів з техніками мистецтва витинанки, сформувати у них практичні навички сучасного оформлення творчої роботи, дати можливість отримати практичний досвід роботи над груповим проєктом. Історичні будівлі та місця м. Вінниці стали образами унікальних авторських витинанок, зміст яких влучно доповнювали авторські вірші здобувачів (рис.2).

Рис. 2. Зразки творчих робіт проєкту «Книга-витинанка «Серце Вінниці»»

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Експериментальні інтегровані завдання дозволили налагодити художньо-творче спілкування, поглибити мистецький інтерес, розширити знання шляхом застосування інноваційних педагогічних технологій (робота в парі, робота в групі, проблемне навчання, дискусії тощо). Ми прагнули засобами технологій мистецької інноватики («Мистецтво в дії», «Креативний потенціал нових медіа»), емоційним шляхом залучити здобувачів до плідної співпраці, ознайомити із розмаїттям мистецької спадщини українців, красою та різнобарвним багатством творчості народних майстрів, надати можливість спробувати себе в ролі поета, дизайнера, художника.

Треба констатувати, що ступінь самостійності виконання творчих інтегрованих завдань та презентацій був на порядок вищий у студентів третього курсу. Увага викладачів постійно зверталась на якість художньо-естетичного контенту, оформлення, структурування, інформаційне наповнення текстів, охайне технічне виконання ескізів, творчих робіт тощо.

Висновки. Розробка та включення в зміст вибіркових дисциплін мистецького спрямування творчих інтегрованих завдань, що потребують знання інноваційних технологій є ефективним та виправданим. Подальшого дослідження потребують питання обґрунтування педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх учителів мистецтва в процесі проходження педагогічної практики.

Список використаних джерел

1. Барановська І. Г., Мозгальова Н. Г., Барановський Д. М., Бордюк О. М. Використання засобів ІКТ у процесі дистанційного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки*: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 150. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35295 (дата звернення: 20.08.2024).
2. Кириленко С. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 42-46. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-9
3. Княжева І. А. Професійне становлення майбутніх педагогів в умовах університетської освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* 2020. № 1 (68). С. 110-115.
4. Коваль Т. В., Граб О. Д. Розвиток творчої особистості майбутнього педагога засобами народного музичного мистецтва. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 74. Т. 2. С. 211-215.
5. Лазаренко Н. І., Гуревич Р. С., Горохівська Т. М. Компетентнісний підхід як провідний методологічний концепт формування професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів в умовах євроінтеграції. *Інтеграція в європейський освітній простір: діалог зі стейкхолдерами*: колективна монографія. Вінниця: ТОВ «Друк», 2022. С. 4-24.
6. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
7. Мозгальова Н. Г., Барановська І. Г. Емоційно-інтелектуальний потенціал у розвитку творчої особистості вчителя музики. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2019. Вип. 1-2 (13-14). С. 119-127.
8. Радченко М. І. Шляхи формування інноваційної компетентності студентів. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/35394/1 (дата звернення: 20.08.2024).
9. Рекомендація ради про ключові компетентності для навчання впродовж життя (2018/С 189/01). Затверджено від 22 травня 2018 року. URL: https://lnk.ua/y4Xlbxg4X (дата звернення: 20.08.2024).

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

10. Старовойт Л. Професійна компетентність майбутнього вчителя мистецтва у системі вищої школи. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (IX школа методичного досвіду)* : *матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*; збірник тез. Вінниця, 2022. С. 329-335.
11. Федорець М., Го Цзюнь. Актуальні питання підготовки майбутніх учителів до формування музичної культури сучасних школярів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 8 (102). С. 485-495.
12. Шиман І. А. Сучасні напрями підготовки майбутніх педагогів до інновацій у професійній діяльності. *Сучасний рух науки*: матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 716-720.
13. Moskvichova Y., Mozgalova N., Shcholokova O., Baranovska I. Historical Prerequisites for the Formation, Worldview, and Aesthetics of Romanticism: Specificity of the Ukrainian Model. *Journal of History Culture and Art Research*. 2019. № 8(4). P. 300-312. URL: https://doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2314 (дата звернення: 20.08.2024).

References

1. Baranovska, I. H., Mozhalova, N. H., Baranovskyi, D. M., & Bordyuk, O. M. (2021). Vykorystannia zasobiv IKT u protsesi dystantsiinoho navchannia maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Use of ICT in the process of distance learning for future music teachers]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, *150.* Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/ handle/123456789/35295. [in Ukrainian].
2. Kyrylenko, S. (2023). Innovatsiina kompetentnist – vazhlyva skladova pedahohichnoi diialnosti suchasnoho vchytelia [Innovative competence as an important component of modern teacher's pedagogical activity]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 6(118), 42-46. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-9 [in Ukrainian].
3. Kniazhieva, I. A. (2020). *Profesiine stanovlennia maibutnikh pedahohiv v umovakh universytetskoi osvity* [Professional development of future teachers in university education]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriia: Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University. Series: Pedagogical sciences*, 1(68), 110-115. [in Ukrainian].
4. Koval, T. V., & Hrab, O. D. (2021). Rozvytok tvorchoi osobystosti maibutnoho pedahoha zasobamy narodnoho muzychnoho mystetstva [Development of the creative personality of future teachers through folk music art]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 74(2), 211-215. [in Ukrainian].
5. Lazarenko, N. I., Hurevych, R. S., & Horokhivska, T. M. (2022). Kompetentnisnyi pidkhid yak providnyi metodolohichnyi kontsept formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnikh pedahohiv v umovakh yevrointehratsii [Competence-based approach as a leading methodological concept for forming professional-pedagogical culture of future teachers in the context of European integration]. *In Intehratsiia v yevropeiskyi osvitnii prostir: dialoh zi steikholderamy – Integration into the European educational space: dialogue with stakeholders.* Vinnytsia: TOV «Druk», 4-24. [in Ukrainian].
6. Masol, L. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka* [General art education: Theory and practice]. Kyiv: Promin. [in Ukrainian].
7. Mozhalova, N. H., & Baranovska, I. H. (2019). Emotsiino-intelektualnyi potentsial u rozvytku tvorchoi osobystosti vchytelia muzyky [Emotional and intellectual potential in the development of a music teacher's creative personality]. *Aktualni pytannia mystetskoi osvity ta vykhovannia – Current issues of art education and upbringing*, 1-2 (13-14), 119-127. [in Ukrainian].
8. Radchenko, M. I. *Shliakhy formuvannia innovatsiinoi kompetentnosti studentiv* [Ways of forming innovative competence of students]. Retrieved from: https://er.nau.edu.ua/bitstream/

© 2024 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

NAU/35394/1. [in Ukrainian].
9. *Rekomendatsiia Rady pro kliuchovi kompetentnosti dlia navchannia vprodovzh zhyttia (2018/C 189/01)* [Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (2018/C 189/01)]. (2018). Approved on 22 May 2018. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.https://lnk.ua/y4Xlbxg4X.
10. Starovoit, L. (2022). Profesiina kompetentnist maibutnoho vchytelia mystetstva u systemi vyshchoi shkoly [Professional competence of the future art teacher in the higher school system]. *Aktualni problemy mystetskoi pidhotovky maibutnoho vchytelia (IX shkola metodychnoho dosvidu) : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu – Actual problems of artistic training of the future teacher (IX school of methodical experience)*
: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation :
zbirnyk tez. Vinnytsia, 329-335. [in Ukrainian].
11. Fedorets, M., & Ho Tsiun. (2020). Aktualni pytannia pidhotovky maibutnikh uchyteliv do formuvannia muzychnoi kultury suchasnykh shkoliariv [Current issues in preparing future teachers for forming the musical culture of modern students]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 8(102),* 485-495. [in Ukrainian].
12. Shyman, I. A. (2020). Suchasni napriamy pidhotovky maibutnikh pedahohiv do innovatsii u profesiinii diialnosti [Modern directions of training future teachers for innovations in professional activity]. *Suchasnyi rukh nauky – The modern movement of science*: in Materialy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. Dnipro, 716-720. [in Ukrainian].
13. Moskvichova, Y., Mozgalova, N., Shcholokova, O., & Baranovska, I. (2019). Historical Prerequisites for the Formation, Worldview, and Aesthetics of Romanticism: Specificity of the Ukrainian Model. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 300-312. https://doi. org/10.7596/taksad.v8i4.2314

Статтю надіслано до редколегії 13.09.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.

Про авторів

Ірина Барановська, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8223-1683
iriskab1468@gmail.com

Тетяна Коваль, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6491-4010
tanyabyzja@ukr.net

Юлія Якименко, асистентка кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7552-359X
yuliia.yakymenko@vspu.edu.ua

About the Authors

Iryna Baranovska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Disciplines of Preschool and Primary Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0002-8223-1683
iriskab1468@gmail.com

Tetiana Koval, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Disciplines of Preschool and Primary Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-6491-4010
tanyabyzja@ukr.net

Yuliya Yakymenko, Assistant of the Department of Art Disciplines of Preschool and Primary Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID ID: 0000-0002-7552-359X
yuliia.yakymenko@vspu.edu.ua

© 2024 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)